

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Vliv subkulturní ideologie hardcoru na výběr zaměstnání
hardcoristů - veganů

Bakalářská práce

Petra Kumová

Praha 2011

Vedoucí práce: Mgr. Martin Heřmanský

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury. Souhlasím, aby byla tato práce uložena v knihovně společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích v Praze. Souhlasím s jejím zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě. Tato práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19.12.2011

.....

Petra Kumová

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu této bakalářské práce panu Mgr. Martinu Heřmanskému za vstřícný a pozitivní přístup, jako i za cenné rady a oporu při psaní práce. Děkuji svým informátorům za ochotu a čas, které věnovali tomuto výzkumu, a v neposlední řadě děkuji svému partnerovi za podporu při studiu.

ÚVOD.....	7
TEORETICKÉ UKOTVENÍ.....	8
1. SUBKULTURA.....	8
2. SUBKULTURA MLÁDEŽE	10
3. HARDCORE	12
3.1. Ambivalentnost hardcorové subkultury	13
3.2. Autenticita a hierarchizace v subkultuře	14
4. SUBKULTURNÍ IDEOLOGIE HARDCORU	16
4.1. D.I.Y.....	16
4.2. Politická orientace členů subkultury.....	16
4.3. Gender	17
4.4. Práva zvířat	17
4.5. Spiritualita	18
5. VZNIK A VÝVOJ HARDCORU V ČECHÁCH A NA SLOVENSKU.....	19
EMPIRICKÁ ČÁST	21
6. METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU	21
6.1. Výzkumný problém, výzkumné otázky	21
6.2. Výzkumná strategie	21
6.3. Techniky sběru dat.....	22
6.4. Výběr vzorku a analýza.....	23
6.5. Etika výzkumu	24
7. SUBKULTURNÍ IDEOLOGIE PRAŽSKÉ HARDCOROVÉ SCÉNY OČIMA INFORMÁTORŮ	25
7.1. Hudební styl	26
7.2. D.I.Y. („do it yourself“ – udělej si sám)	26
7.3. Veganství a práva zvířat.....	27
7.4. Anarchismus	28
7.5. Politická angažovanost.....	28
7.6. Genderová problematika	29
7.7. Ekologie	31
7.8. Odpor vůči rasizmu, fašizmu a dodržování lidských práv	33
7.9. Hardcore je tolerance	33
7.10. Odpor ke komodifikaci hardcoru	35
8. VLIV SUBKULTURNÍ IDEOLOGIE HARDCORU NA VÝBĚR ZAMĚŠTNÁNÍ INFORMÁTORŮ 36	
8.1. Neziskové a nevládní organizace vs. státní podniky a nadnárodní korporace	37
8.2. Dress code	38
8.3. Sexismus a pohlavní diskriminace v práci	39
8.4. Hierarchizace v zaměstnání.....	41
8.5. Budování kariéry	43
9. VLIV VEGANSTVÍ NA VÝBĚR ZAMĚŠTNÁNÍ INFORMÁTORŮ	45
10. OBECNÝ POSTOJ K ZAMĚŠTNÁNÍ	49
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55

PŘÍLOHY	57
Návod k rozhovoru.....	57
Soupis informátorů.....	58

Motto: „Jeden můj spolubydlící kdysi dávno říkal, že bejt pankáč pro něj znamená, že když ráno vstane, že si nemusí naplivat do obličeje, když se na sebe podívá do zrcadla. A to myslím, že je jakoby úplně ono.“

Úvod

Předložená práce se týká hardcorové subkultury. Konkrétně se jedná o vztah subkulturní ideologie hardcoru a výběru zaměstnání jedinců, kteří do ní patří. Téma jsem si vybrala proto, že prostřednictvím své záliby v hudbě a svých známých s touto ideologií přicházím často do styku a nedokázala jsem si představit, jak je možné tyto dva relativně odlišné světy – „svět v jakém žijeme“ a „svět hardcoru“ skloubit.

Teoretickou část věnuji historii, vzniku a vývoji hardcoru ve světě a v bývalém Československu. Postupně rozeberu jednotlivé koncepce popisující hardcore jako subkulturu neboli kontrakulturu se specifickou ideologií stojící v opozici proti mainstreamové kultuře.

V empirické části uvádím metodologii a výsledky výzkumu rozdělené do tří úseků odpovídajících výzkumným otázkám. První výzkumná otázka se věnuje subkulturní ideologii pražské hardcorové scény. Pro každou hardcorovou scénu je příznačné, že reaguje na podněty ze svého okolí. V závislosti na tom může být v geograficky odlišných scénách různým tématům připisována různá důležitost. Každá scéna může přinést něco nového, což se jedincům, kteří se v ní pohybují, může jevit jako zcela zásadní.

Poté jsem zkoumala, jestli se tato ideologie nějakým způsobem odráží na výběru zaměstnání informátorů. Zaobírám se zde jejich předešlým a současným zaměstnáním, jako i jejich představami o ideální práci. Část je věnována i jejich volnočasovým aktivitám (nejenom) v rámci scény, jenž se ukázaly jako výchozí pro konstruování jejich představ o životě a posléze i výběru zaměstnání.

Třetí a zároveň poslední výzkumná otázka se zabývá vlivem veganství na výběr zaměstnání informátorů. Zde považuji za důležité následující momenty. Za prvé, veganství je v pražské hardcorové scéně silně akcentováno. Za druhé, otázku jsem z části stanovila na základě své zkušenosti spolubydlení s veganem, své snahy o veganské stravování a několikaleté spolupráce s vegany v zaměstnání. Kromě seznámení se základní myšlenkou veganství přináší tato část i užší náhled do problematiky, zejména v oblasti propojování veganství s ekologií, nekonzumním životním stylem a tolerancí.

Celou prací se prolíná konflikt, který je hardcoru vlastní a kterému se podrobněji věnuje teoretická část práce, totiž rozpor mezi hodnotami většinové společnosti a hodnotami hardcoru. Empirická část pak ukáže, jak konkrétně se to promítá do života jedinců, kteří jsou součástí této subkultury.

Teoretické ukotvení

1. Subkultura

V práci se budu zabývat subkulturou, což je „skupina charakteristická specifickým souborem norem, hodnot, vzorů chování a životního stylu. Subkultury mohou vznikat na různém základě – např. etnickém (subkultura polské menšiny žijící v ČR), socioprofesionálním (subkultura policistů či učitelů) nebo zájmovém (subkultura modelářů, zahrádkářů či hráčů bowlingu).“ (Heřmanský, Novotná, 2011: 89).

Důležitým znakem subkultury je viditelné odlišení od dominantní (mainstreamové, majoritní) kultury. Míra odlišnosti je dána řadou faktorů, jako je věk (tzv. mládežnická kultura), náboženství (sekty), původ, etnikum, rasa, sociální status atp. (Smolík, 2010).

Subkultury často narušují autorizované kódy, skrze které je organizován a prožíván sociální svět, co může provokovat a zneklidňovat. Proto mohou být subkultury označeny jako „výstřední“, po čase jim může být „přiděleno“ místo v sociální realitě buď proměnou subkulturních znaků do masově produkovaných předmětů, nebo usměrněním deviantního chování aktéry sociální kontroly, například policií, médii, výchovnými pracovníky (Hebdige in Smolík, 2010).

Subkultura hardcore, kterou hodlám zkoumat, koreluje s pojmem kontrakultura, což je typ subkultury, která ostře kontrastuje s analogickými normami a hodnotami dominantní kultury s výrazným prvkem negace. Odráží se to zejména v politickém radikalismu, jenž konfrontuje obecně přijímané normy a ideje, jako například odmítání konzumu, způsobu stravování, genderových stereotypů (Smolík, 2010).

Každá kontrakultura se však nutně nemusí vyznačovat politickou aktivitou. Například techno subkultura má obecně odpor k ideologiím a k politice. Ke kolektivní aktivizaci dochází pouze ve výjimečných situacích, jako například při demonstraci za legalizaci marihuany, které se účastnily mnohé soundsystémy (Smolík, 2010).

Ve spojitosti s hardcorem se hojně používá termín scéna. Termín „scéna“ prvotně sloužil jako schéma pro akademické zkoumání produkce, provedení a přijímání populární hudby jedinci. Bádání se soustředovalo hlavně do oblastí, kde se scházeli interpreti a fanoušci, aby se kolektivně podíleli na její tvorbě. Organizovanost hudebních scén v mnoha směrech ostře kontrastuje s masovým hudebním průmyslem, v němž hudbu pro masový trh vytváří pár jedinců. To, co v současnosti pojem scéna označuje, více méně odpovídá pojmu

subkultura. Jelikož byl termín subkultura postupem času častěji chápán ve smyslu „deviantní“ v opozici k dominantní, společně sdílené kultuře a také je z části zavádějící, protože nerozlišoval mezi účastníky v jejím jádru a těmi, jež se pohybují na okraji a přijímají jenom některé její aspekty, je vhodnější použití termínu scéna, která tyto rozdíly reflektuje. Bennet a Peterson (2004) rozlišují tři kategorie hudebních scén: lokální, translokální a virtuální. Hardcore je možné označit za translokální scénu, kdy stejně jako lokální scéna zaujímá své místo ve společnosti a reaguje na podněty, které jsou pro danou lokalitu příznačné, nicméně je také propojena s teritoriálně odlišnými scénami sdílením ideologie, hudby nebo kapitálu (Bennet, Peterson, 2004).

Termín scéna v práci používám, když se jedná o konkrétní geograficky vymežitelnou hardcorovou scénu, jako například pražská nebo jihlavská scéna atp. Termín subkultura používám, když mluvím o hardcoru všeobecně.

2. Subkultura mládeže

Hardcore dále můžeme definovat jako subkulturu mládeže: „typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl¹ odrážející podmínky života.“ (Smolík, 2010: 40).

Mládí samo o sobě lze v současnosti chápat jako diskursivní koncept (Bennet, 2007). V posledních letech 20. století dochází k proměně individuální identity a tím i k „posunu“ hranice mládí. Tradičně byla identita jedince zakořeněná v socioekonomických faktorech, zejména v společenské vrstvě, pohlaví, rase, komunitě a povolání. Deindustrializace, proměna pracovně zaměřené kultury na konzumní a vzrůstající medializace společnosti oslabila vliv těchto tradičních faktorů a poskytla nový základ pro formování a vyjádření identity. V současné době většina jedinců sama rozhoduje o tom, co bude jíst, oblékat si, s kým se stýkat, jak mluvit, což těm starším umožňuje udržet si „mladý vzhled“ a životní styl (Bennet, 2007).

Po druhé světové válce se objevuje množství produktů primárně určených pro mladé a jako následek se „mládí“ stává významnou sociální kategorií jak kulturně, tak i ekonomicky. Sebeidentifikace se dále projevuje ve vytváření skupin s osobitým stylem - subkultur, což jedince odlišuje od jiných skupin nebo celkové společnosti. Důležitou roli hraje i hudební žánr, který se spojuje s konkrétním oblékáním, jako i další produkty – ziny,² doplňky, vztah k drogám a alkoholu. Tyto odlišné znaky se často u jedinců promítají do jejich smýšlení a ideálů v dospělosti (Bennet, 2007).

I když v současnosti platí pravidlo „mládí je otázkou individuální volby“, Bennet (2007) poukazuje na to, že mládí není jenom otázkou konzumu, tím spíše je jenom možností pracujících si „atributy mládí“ zakoupit, což naopak tuto možnost bere skutečným, ale nepracujícím mladým závislým na rodičích. Mládí do značné míry reguluje stát tím, že do jistého věku odepírá mladým některé produkty a práva. Jakkoliv jsou dospělí pořád mladí, existuje viditelný rozdíl mezi jejich aktivitami a zálibami, hlavně co se týče nových technologií. Výdobytky technologie mládí vyhledávají a nedělá jim problém oproti dospělým naučit se rychle věci jako mobily a počítače používat. V neposlední řadě jsou to hlavně fyzické rozdíly mezi starými a mladými. Jako dobrý příklad poslouží tancování a odezva

¹ „Souhrn životních forem, jež jedinec aktivně prosazuje.“ (Smolík, 2010:18).

² Zkratka od fanzine, tj. časopis pro fanoušky.

fanoušků na hardcorovém koncertě. Při moshování³ nebo stage divingu⁴ dospělí radši stojí vzadu, nebaví je, když do nich někdo strká nebo jinak zasahuje do jejich osobního prostoru, zejména kvůli větší odpovědnosti vůči rodině, práci, závazkům. „Skutečně“ mladí toto podle Benneta (2007) neřeší.

³ Agresivnější forma tance s bojovými prvky (výkopy, údery rukou, salta). Jedná se o jakési „silnější“ prožívání hudby, jehož účelem není útočit na okolní fanoušky, nicméně k zranění může dojít.

⁴ Již léta známý skok odvážlivce (nejenom) z pódia na ruce fanoušků, kteří ho „nesou a předávají“ si dál a poté položí na zem.

3. Hardcore

Hardcore vznikl přibližně v 80. až 90. letech v USA ve fázi vývoje punku, která se nazývá postpunkové neboli pozdní punkové období. Vzniká jako reakce na zkomercializování punku, kdy se část především amerických punkerů vrací ke kořenům samotné subkultury. Důležitou změnou oproti jaksi politicky neaktivnímu punku je hlavně jejich přímá akce usilující o změnu některých aspektů společnosti. Ústřední myšlenkou hardcoru je odmítání konzumu, politicky se angažuje v otázce dodržování lidských práv, ochrany zvířat a přírody, vyjadřuje svůj nesouhlas s násilím a užíváním drog (srov. Smolík, 2010; Vlček, 2001; Clark, 2000).

„Hardcore je možno hodnotit jako proud subkultury mládeže či svébytné hnutí, které se staví jako reálná a stabilní alternativa vůči tomu, co zábavní průmysl předkládá mladým.“ (Smolík, 2010: 182).

Po hudební stránce platí, že se jedná o energickou a expresivní směs punku, hard rocku a heavy metalu, svojí podstatou je však hudba chápána spíše jako doplněk, vnější znak hardcorové subkultury, která má svůj jasně stanovený účel. Tímto se chápe zejména kritický přístup a aktivní snaha bránit se před mnoha složkami⁵ (nejlépe všemi), které nám společnost předkládá jako nezbytné a nutné pro „dobré“ fungování společnosti. Konkrétně se jedná o odmítání genderových a rasových stereotypů zakořeněných v společnosti, stereotypů ve vizáži jedince, přístupu ke zvířatům, stejně jako odmítání státem prosazovaného mocenského aparátu v zájmu svobody a ochrany jedince atd. Písňe obvykle obsahují osobní, politické nebo společensky angažované texty⁶ a odmítají status quo. Existence a znaky subkultury jsou v neustálém vývoji v závislosti na tom, jaká témata přináší svou svébytností společnost i okolní svět. Primární autenticitou však pořád zůstává politická akce.

Pro hardcore je při hudebním vystoupení důležitý osobní kontakt mezi členy kapely a fanoušky. Stírá se jakákoli byť i pomyslná hranice, členové kapel často vstupují mezi fanoušky a naopak. Zvláště kvůli této osobitosti hardcore preferuje komornější prostředí oproti obrovským masovým akcím.

Co se týče subkulturního stylu, který podle Heřmanského a Novotné (2011: 95) vyjadřuje subkulturní ideologii svého nositele a zároveň demonstrovuje jeho identitu jako člena

⁵ Lze vysvětlit širokým záběrem a vývojem témat probíraných v hardcoru.

⁶ Vlček (2001) na základě společných hudebních prvků hardcoru a speed metalu porovnává obsah jejich textů. Zatímco metalové texty přirovnává spíše comicsům, texty v hardcoru mají tendenci popisovat okolní realitu (vyjadřují hrůzu ze samotného bytí, smrti, budoucí existence, strach z války apod).

subkultury, značným vývojem prošly jak taneční kreaace,⁷ tak i samotná vizáž jedinců. Styl v rámci subkultury nemusí být homogenní, což lze říci i o stylu v hardcoru. Pro hardcore je typická lokální různorodost subkulturního stylu, nebo jinak řečeno, co scéna, to jiný styl. Můžeme shledat rozdíly ve vizáži, doplňcích, slangu a gestech jednak mezi českými a zahraničními scénami, tak mezi českými scénami⁸ navzájem a v neposlední řadě i v samotných lokálních scénách. Podle Muggletona (Muggleton in Heřmanský, Novotná, 2011) je to způsobeno přebíráním různých prvků stylu mezi jednotlivými subkulturami. K tomuto rozvolňování subkulturního stylu dochází kvůli tzv. supermarketu stylů (Polhemus in Heřmanský, Novotná, 2011), vytvořenému díky neomezené možnosti jedinců vybírat si prvky, které se jim zalíbí.

3.1. Ambivalentnost hardcorové subkultury

Clark (2003) proklamuje jakousi dvouznačnost neboli rozvrácenost hardcoru, kdy funguje na principech anarchie, ale tvrdí, že nemá ideologii, říká si „punk“,⁹ na druhou stranu si zakládá na tom, že „nemá žádné jméno“, pyšní se tím, že nemá žádná pravidla, i když její členové například podléhají stejné módě, hudbě, způsobu života, normám uvnitř subkultury apod.

Na druhou stranu je v hardcoru dosti běžné pojmenování členů jako „hardcore kids“,¹⁰ toto oslovení se používá spíše obecně (např. pro označení všech fanoušků na koncertě, neslouží jedincovi k vyjádření své náležitosti k subkultuře). Klíčovým pojítkem mezi hardcore kids je odmítání rozličných aspektů mainstreamové kultury a společnosti, jako například odmítání konzumu, rasizmu, násilí, homofobie, stylu oblékání a účesu, běžných stravovacích návyků, majetkové a genderové nerovnosti jedinců (Peterson, 2009).

Smolík (2010) ještě upozorňuje na to, že i když hardcore nesnáší elitářství a hierarchii, přesto se tady často objevují „ideoví vůdci“, kteří reflektují scénu a jsou schopni upozornit na některá zajímavá témata, trendy apod.

⁷ Od klasického punkového tanečního stylu pogo přes mosh (viz. pozn. 3), circle pit (fanoušci běhají v kruhu), stage diving (viz pozn. 4), wall of death (vytvoří se dvě řady fanoušků stojících oproti sobě ve vzdálenosti podle možností prostoru a poté se rozeběhnou proti sobě), head walking (velice kontroverzní kreaace, kde se fanoušek rozeběhne z pódia přes hlavy dole stojících fanoušků), two step (v postatě se jedná o dva kroky, kdy se nohy překládají jedna přes druhou, do tance se zapojuje trup i ruce) apod.

⁸ „Novoty“ zavádí pražská scéna, která se nejenže odpoutala od ještě stále přetrvávajících prvků punkového stylu v hardcoru (dready, vybité opasky a jiné doplňky), ale přejímá vzory zejména od zahraničních scén.

⁹ Čímž nemyslí příslušnost k punkovému stylu jako takovému, ale spíše ideologii, kterou se na rozdíl od „pasivního“ punku snaží svým aktivním přístupem vnést do společnosti.

¹⁰ Dosl. překlad „děti hardcoru“, termín vyjadřuje spíše sounáležitost k subkultuře než věkovou kategorii. Podobně se např. členové emo subkultury nazývají „emo kids“ (srov. Heřmanský, Novotná, 2011).

3.2. Autenticita a hierarchizace v subkultuře

Podle stupně angažovanosti jedince v rámci subkultury naznačuje Smolík (2008a), (podobně Androvičová in Smolík, 2010, Klozarová, 2004)¹¹ tři skupiny insiderů:

a; aktivní příznivci (pořádají koncerty, protestní akce, vydávají ziny i hudební nosiče),

b; pasivní příznivci - „konzumenti“ (na existenci subkultury se podílejí minimálně, ale konkrétní subkultura má pro ně velký význam),

c; jedinci mimo scénu (sledují módní trendy, nevnímají ideologii subkultury a také nevyjadřují postoje subkultury).

(Smolík, 2008a in Smolík, 2010).

Dalším ukazatelem pro zařazení jednotlivce do subkultury může být subkulturní kapitál. Subkulturním kapitálem nazýváme „znalosti a předměty spojené s danou subkulturou, jejichž hromadění zvyšuje prestiž daného člena subkultury a odlišuje jej na jedné straně od mainstreamové společnosti, na straně druhé pak od členů jiných subkultur.“ (Heřmanský, Novotná, 2011: 97). Míra, jakou jedinec subkulturním kapitálem disponuje, určuje jeho místo v rámci subkultury (Heřmanský, Novotná, 2011).

Důležitostí akumulace subkulturního kapitálu jako rozlišujícího faktoru mezi jedinci v rámci scény se věnovala i Thorntonová (1996). Při zkoumání vztahů mezi jedinci klubové scény zjistila, že i navzdory enormnímu množství jedinců holdujících této kultuře existují skupiny „klubářů a pařmenů“, kteří sice nedokážou identifikovat, co je spojuje uvnitř davu, ale vědí, že se odlišují od ostatních příznivců této scény a jsou autentičtější. Jako příklad může posloužit, proč do jádra klubové scény nepatří holky, které na diskotéce tancují „kolem své kabelky“. Kabelka se v tomto kontextu pokládá za znak ženského dospívání, nebo aspoň předstírání dospívání. Považuje se za symbol sociálního a finančního projevu „ženy v domácnosti“. Skuteční pařmeni jsou nezávislí, odmítají odpovědnost a totožnost se světem práce, svojí pozornost, čas a peníze věnují zábavě. To, že všichni svůj „kapitál“ věnují zábavě, jim umožňuje zbavit se užšího propojení se sociálním prostředím. To je podle Thorntonové (1996) důvod, proč jsou tyto mladé kultury přitažlivé i pro starší jedince. Nejedná se totiž o strach ze stárnutí, ale o odmítání sociální role. Tato teze přesně odpovídá konceptu mládí, jak jej vykládá Bennet (2007).

Co se týče hardcoru, podle Clarka (2003) se náležitost jedince k subkultuře spojuje s autenticitou a prestiží získanou skrze účast na akcích pojících se k subkultuře. V současnosti

¹¹ Klozarová mluví o jedincích z centra scény, z periferie a parazitujících.

členové častěji sami sebe nijak neoznačují, ale odkazují se pouze na to, že patří do „scény“ (Clark, 2003).

I když je pro jedince v hardcorové subkultuře spíše charakteristické neoznačování samého sebe specifickým názvem, svoje sepětí se „scénou“ si uvědomují. Můžeme to pozorovat na základě rozdílných důrazů kladených na styl a ideologii samotnými členy subkultury. Obecně platí, že zejména mladší členy zajímá styl, členy pobývající ve scéně delší dobu naopak ideologie. Tento rozpor je známý jako problém autenticity, kdy zastánci stylu vnímají jako neautentické zastánce ideologie a naopak (Heřmanský, Novotná, 2011).

Tendence jedinců nevyhraňovat se vzhledem k subkultuře můžeme z části vysvětlit vývojem subkultur v osmdesátých letech 20. století. V tomto období vzniká množství nových stylů, jež se utvářejí kombinací a syntézou prvků již dříve definovaných. Dochází k prolínání subkultur a jejich členové již nejsou vyhranění jako dříve, někteří se přidružují k různým subkulturám a brání se kategorizování (Smolík, 2010).

K prolínání prvků dochází i v hardcoru, kde si své místo kromě punku získávají i jiné hudební žánry.¹² Členy těchto subkultur nelze zcela rozlišit na základě oblečení a vizáže,¹³ a neexistuje ani striktní dělicí čára mezi kapelami po hudební stránce.¹⁴ Tato ambivalentnost vede k tomu, že informátoři někdy používají termín punk pro hardcore (viz. kapitola 3.1). Z těchto důvodů je téměř nemožné punkovou a hardcorovou subkulturu striktně odlišit, nicméně jako důležitý ukazatel může opět posloužit aktivita členů v hardcorové subkultuře.

¹² V současné době je možné sledovat sólisty nebo kapely, které po hudební stránce čerpají z folku, jinak se však profilují a vystupují v prostředí mezi hardcoristy (nebo působí i v jiné hardcorové kapele), jako např. sólista Mike vxv, kapela xTrue naturex, český folk Tyranie identity apod. Tyto kapely jsou v hardcorové scéně spíše okrajovým fenoménem.

¹³ Hardcoristé většinou nenosí sicerky, čiro a martensky, ale nosí nášivky, trička někdy i s totožnými kapelami, můžou se shodovat i motivy tetování, dready.

¹⁴ Punk a hardcore jsou sice po hudební stránce dva odlišné styly, jde však o to, že některé hardcorové kapely hrají hudbu s punkovými prvky, ale politickou angažovaností, texty nebo osobním stylem se profilují spíše jako hardcorová kapela, např. By the grace of god.

4. Subkulturní ideologie hardcoru

Subkulturní ideologií bychom mohli nazvat „soubor specifických hodnot, které nositelé subkultur vyznávají, normy, kterými se řídí a postoje, jež vyjadřují.“ (Heřmanský, Novotná, 2011: 94). V zásadě platí, že se subkulturní ideologie utváří v kontextu převládající kultury, což je vzhledem k ideologii hardcoru zcela markantní. Ideologie hardcoru je založená na rozporu mezi převládajícími hodnotami a stereotypy ve společnosti a vlastními hodnotami (Heřmanský, Novotná, 2011).

4.1. D.I.Y.

Zkratka D.I.Y. vytvořená ze slov „Do it yourself“ („udělej si sám“) je neoddělitelnou součástí subkulturní ideologie hardcoru. Záměrem D.I.Y. je aktivita členů, kteří se podílejí na psaní a vydávání zinů a knih, zakládají kapely, organizují akce, svépomocně vydávají hudební nosiče atp. Tato filozofie je podle hardcoristů jediným možným východiskem, jak udržet hardcore stranou od vnějšího vlivu (Peterson, 2009). Hardcore není jedinou subkulturou postavenou na myšlence D.I.Y. Významné místo zabírá také v techno scéně¹⁵ a předrevolučním punku (srov. Heřmanský, Novotná, 2011).

Nutno podotknout, že v současnosti produkce zinů poklesla a z části ustoupila internetovým blogům, fóřům, webovým stránkám (Smolík, 2010).

4.2. Politická orientace členů subkultury

Punk i hardcore, který z něho vychází, svou podstatou inklinuje k radikálním ideologiím, mezi které na prvním místě patří anarchismus,¹⁶ chápaný jako synonymum absolutní svobody jedince. Z tohoto myšlení vyrůstá odpor zejména k represivním institucím (policie, armáda), státu, kapitalismu, i globalizaci. Mezi posluchači hardcorové hudby najdeme jak levicové aktivisty, tak i nepolitické konzumenty,¹⁷ proto je označování každého posluchače hardcoru za extrémistu nesprávné. Charvát (2007) tvrdí, že většina radikálně

¹⁵ <http://www.blisty.cz/art/11192.html> /cit.17.12.2011/

¹⁶ Klíčovým předpokladem anarchismu je přesvědčení, že člověk je ze své podstaty spíše dobrý než špatný a zároveň spíše rozumný než nerozumný. Společnost je na základě dobrovolné dohody a kooperace schopna fungovat bez donucovací autority státu (Charvát, 2007).

¹⁷ Charvát (2007) v spojitosti s politickou (ne)angažovaností mluví o nepolitických konzumentech, což naznačuje jejich postavení v rámci subkultury. Jedinec, který se o politické dění ve scéně nezajímá, je považován pouze za konzumenta a zastává místo na okraji subkultury.

levicových aktivistů, kteří prošli punkovou (platí i pro hardcorovou) subkulturou svou image opouští, protože v rámci anarchistických a marxistických skupin nehraje subkulturnost větší roli.

4.3. Gender

Ženy byly ze začátku, oproti dominantní skupině mužů zastoupených v hardcoru, minoritní skupinou, dnes je jich podstatně víc. I když hardcore již ve svých počátcích otevřeně prosazoval právo každého vyjádřit svůj vlastní názor, ženy byly vědomě zatlačovány do pozadí. Koncerty ve své podstatě umožňovaly jedinci „vybouřit se“, projevit emoce, frustraci, což vedlo někdy i k násilí. Na ženy, které se koncertů účastnily, se někdy pohlíželo jako na vetřelce. Prostřednictvím různých skupin žen¹⁸ snažících se zviditelnit tuto situaci se v 90. letech dostává problémům genderu víc pozornosti a vznikají snahy o zrovnoprávnění žen nejen v hardcoru, ale také ve společnosti (Mullaney, 2007).

4.4. Práva zvířat

Pravděpodobně nejvášnivější spory, jež se v 90. letech v hardcoru vedly, byly spory týkající se práv zvířat. Do popředí se dostávají otázky vegetariánství, veganství, boje proti vivisekci, kožešinovým farmám. Dochází k otevřenému vyjadřování nesouhlasu s podmínkami, v jakých jsou zvířata na jatkách držena, a k ilegálním akcím záchrany zvířat. Koncertů se někdy zúčastňují různé organizace bojující za práva zvířat, jako např. P.E.T.A. (People for the Ethical treatment of Animals)¹⁹ a ADL (Animal defense league),²⁰ nebo jsou prostřednictvím letáků, zinů a jiných materiálů propagovány myšlenky ilegální záchrany zvířat, kterou se zabývá ALF (Animal liberation front)²¹ (Peterson, 2009).

Peterson (2009) významné postavení problematiky týkající se práv zvířat zdůrazňuje slovy: „I když ne všichni se zajímali o práva zvířat, těžko najdeme jiné téma, které prostupuje všechny někdy oblastní a lišící se pod-scény uvnitř hardcoru tak jasně.“ (Peterson, 2009: 104).

¹⁸ Např. Riot Grrrl (Mullaney, 2007).

¹⁹ Lidé za etické zacházení se zvířaty.

²⁰ Spolek ochrany zvířat.

²¹ Fronta osvobození zvířat.

4.5. Spiritualita

Do subkultury pronikají různé filozofické a náboženské směry, které ve své podstatě odmítají požívání masa a živočišných produktů (hinduizmus, buddhizmus). Je však nutno zmínit, že se proti této vlně spirituality zvedl ze strany členů odpor, protože hardcore prvotně odmítal pravidla a hodnoty společnosti, mezi které patří náboženství, jenž je pro mnohé demagogií s ničivým dopadem na společnost a myšlení jedinců (Peterson, 2009).

S tímto odporem se můžeme setkat i v České republice, převážná většina jedinců pohybující se v rámci této subkultury striktně odmítá jakékoliv propojování hardcoru s náboženstvím.²²

²² Tato problematika byla hodně probírána například v zinech Call 4 Justice #1, Call 4 Justice #2.

5. Vznik a vývoj hardcoru v Čechách a na Slovensku

Hardcore se v tehdejším Československu objevuje kolem roku 1986, kdy svoje kořeny opět nachází v pozdním punku z USA a Británie. Jeho vývoj je značně ovlivněný sociokulturními a politickými podmínkami ve státě. Samotný punk se totiž v Československu považoval za antisystémový umělecký projev, i když ve svých začátcích nebyl primárně politický. „Punk v době svého importu do českého prostředí, adaptace v tomto prostředí, ani v době prvních českých kreativních pokusů a výsledků nebyl politickým fenoménem.“ (Vaněk, 2002: 231). Během desetiletí se komunistické státní moci podařilo punk svým způsobem zpolitizovat (Vaněk, 2002).

Československou hardcorovou scénu nejsilněji ovlivnily kapely z Polska (zvláště díky hudebnímu festivalu v Jaroczně), po listopadu 1989 se projevuje i vliv německé scény. U nás hardcorová scéna vzniká v podstatě vymezením se na jedné straně od vlny punku, které se hlavně po roce 1989 dostává mediální pozornosti a stává se z ní módní trend, na druhé straně se silně vymezuje i vůči metalu, který někteří členové subkultury označují za „primitivní“, zatímco hardcore je podle nich záležitostí kultivovaných jedinců (Vlček, 2001).

Za první hardcorové kapely po hudební stránce se v Československu považují kapely Insania,²³ nebo Našrot.²⁴ První hardcorovou kapelou hudebně i ideologicky byla kapela Kritická situace,²⁵ která vycházela z punku. Další vlnou teď již plnohodnotných (hudebně i ideologicky) hardcorových kapel na konci devadesátých let byly kapely jako Balaclava²⁶ nebo Testimony. V současnosti bychom mohli mluvit o slovenských Time of my Life, české Gattace nebo Your Fucking Nightmare.

Záhy si formující se subkultura v tehdejším Československu vytváří vlastní alternativní informační kanály, kde se dobře daří hlavně zinům. Ziny označují nezávislou literární produkci vytvářenou samotnými členy, která se vyhotovuje zpravidla bez redakčních či vydavatelských doprovodných informací jako rok a místo vydání, název edice, ediční poznámky či tiráž, někdy i bez korektury, a to s různou grafickou úpravou a provedením vazby. Kromě informací z hudební oblasti přináší i nové pohledy na širší společenská témata (ochrana životního prostředí, politické problémy), v rámci subkultury se věnují i informacím

²³ Insania vznikla na troskách kapel hrajících extrémní metal, což se projevuje hlavně na textech s metalovou tematikou (Kytary a řev, aneb co bylo za zdi).

²⁴ Kapela Našrot vychází z punku, otevřeně mluví o nezájmu o jakékoliv politické dění nebo ideály a naopak vyjadřuje své sympatie s nadměrným požíváním alkoholu a výtržnostmi (Kytary a řev, aneb co bylo za zdi).

²⁵ Sociální, protiválečná a pacifistická tematizace textů (Kytary a řev, aneb co bylo za zdi).

²⁶ Kapela je známá hlavně propagováním veganství a životního stylu straight edge (odmítání veškerých drog a sexuální promiskuity).

ze zahraničí (recenze koncertů, zahraničních nahrávek apod.), slouží zejména k upevňování a sjednocování scény (srov. Smolík, 2010, Vrba, 2001).

Za stěžejní místo setkávání hardcoristů je považován koncert nebo festival (Smolík, 2010). Jak koncerty, tak festivaly slouží kromě konzumace hudby i k šíření ideologie. Příkladem může být i největší hardcorový festival Fluff fest,²⁷ který se každoročně již víc než 10 let koná v České Republice. Tento festival je mezi členy subkultury velice známý a setkávají se na něm fanoušci z celé Evropy. Prodává se zde pouze veganské jídlo, které zčásti obstarávají spolky jako Svoboda zvířat. Na festivalu není možné kromě piva zakoupit žádné alkoholické nápoje. Již několik let zde funguje také kino, kde se promítají filmy s různou tematikou, dělají se přednášky a benefiční sbírky například na politické vězně, nebo na členy ALF apod. Kromě oblečení a hudebních nosičů, popřípadě i jiných produktů si zde můžete pořídit různé informační materiály a koupit knihy s (nejen) politickou, ekologickou a sociologickou tematikou. Festival tedy kromě hudebního vyžití a zábavy poskytuje i možnost se „vzdělávat“ a zapojit se do „dění“ v rámci subkultury.

²⁷ Několik posledních ročníků tohoto festivalu bylo velice kritizováno ze strany některých jedinců hlavně z centra pražské hardcorové scény. Organizátorům byly vytýkány problémy různého charakteru, v podstatě se však jednalo o to, že „kritici“ měli pocit, že se peníze vydělané na tomto organizátory proklamovaném „hardcorovém festivale“ nedostatečně vrací do scény. Před jedním ročníkem ze strany „kritiků“ došlo k jakémusi bojkotování tohoto festivalu a na internetových blogách jako www.czechcore.cz probíhaly četné diskuse o tom, jestli tento festival podporovat nebo ne.

Empirická část

6. Metodologie a reflexe výzkumu

6.1. Výzkumný problém, výzkumné otázky

Záměrem této práce je zjistit, jakým způsobem ovlivňuje subkulturní ideologie hardcoru volbu zaměstnání. Výzkum se soustředí na vztah mezi výběrem zaměstnání, jakožto velice významným a závažným krokem v životě člověka na jedné straně, a subkulturní ideologií jako významnou složkou osobní identity²⁸ členů hardcorové subkultury na straně druhé. Vzhledem k povaze výzkumu jsem stanovila tyto tři výzkumné otázky, které vysvětlím podrobněji v následující kapitole při interpretaci rozhovorů:

1. Jaká je subkulturní ideologie hardcoru v pražské scéně?
2. Jak tato subkulturní ideologie ovlivňuje výběr zaměstnání?
3. Jak ovlivňuje výběr zaměstnání veganství?

6.2. Výzkumná strategie

Mým úkolem bylo zkoumat postoje několika vhodně vybraných jedinců, proto bylo nejvýhodnější použít kvalitativní výzkum. Snažila jsem se objasnit, jak lidé chápou své jednání v daném prostředí a na základě čeho organizují své každodenní aktivity. Abych toho dosáhla, použila jsem verbální strategii dotazování, konkrétně rozhovor pomocí návodu. Jako doplňující výzkumnou strategii jsem zvolila zúčastněné pozorování, protože „umožňuje popsat co se děje, kdo nebo co se účastní dění, kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč.“ (Hendl, 2005: 193). Vybrala jsem si několik klíčových informátorů (tamtéž: 194), kteří mi pomáhali doplnit moje mezery ve vědomostech týkajících se fungování hardcorové subkultury všeobecně (Hendl, 2005).

V průběhu výzkumu mě provázely pochybnosti o mém postavení k informátorům a také k prostředí, z něhož vycházejí. Různé okolnosti způsobily, že jsem se s většinou s informátorů v průběhu výzkumu sblížila a začala se s nimi stýkat i mimo výzkum. Toto můj

²⁸Self-identity (osobní identita) je schéma vytvořené moderní společností, v rámci něhož si mohou jedinci mimovolně konstruovat svůj osobní příběh, který jim umožňuje považovat sama sebe za někoho, kdo řídí svůj život i svou budoucnost (Giddens in Jenkins, 2008: 34).

výzkum posunulo do naprosto odlišné roviny, protože jsem si uvědomila, že mi právě „pozorování“ jejich chování v konkrétních situacích a čas strávený s většinou z nich, pomohl odpoutat se od vlastních představ o nich a o tom, jak jsem je již dlouhou dobu vnímala „ve scéně“. Abych to upřesnila, v pražské scéně se pohybuji již několik let, nicméně se tam ocitám spíše kvůli své zálibě v hudbě a také často jako „spoluparták“ svého partnera. Rozhodně můžu říct, že nepatřím do centra subkultury, protože jsem se k informátorům a posléze do jejich přítomnosti mimo výzkum dostala v závislosti na přítomnosti svého partnera, protože sdílejí některé aktivity. Jak to, že mě vídali již nějakou dobu na koncertech, nebo to, že jsem se prostřednictvím svého partnera dostala do jejich blízkosti, mě postavilo do roviny, kde mě „vnímají jako jednu z nich“,²⁹ což mi bylo velice nápomocné při samotném výzkumu. To, že jsme „na stejné vlně“ a že rozumím tomu, o čem mluví, dávali v průběhu rozhovoru často najevo tím, že říkali: „*dyť víš, o čem mluvím, že jo*“ nebo „*určitě si to taky zažila*“ apod. Skutečnost, že mě označili jako někoho, kdo „sdílí klíče k obecnému porozumění“ (Jones, 2006), mě povzbudila a přestala jsem pociťovat napětí, když bylo nutné v průběhu rozhovoru pokládat osobnější otázky. Čas, který jsme strávili spolu mimo výzkum, mi umožnil sledovat, jak se chovají v různých situacích, o čem a jak mluví. Myslím si, že se poté při rozhovorech nesnažili „ukázat v lepším světle“, ale mluvili o věcech přirozeně, tak jak to cítili. Velice ochotně mě zasvěcovali do toho, jak to vlastně v hardcoru funguje, a na požádání mi půjčili i své vlastní materiály týkající se této problematiky.

Nicméně toto sblížení jak s informátory, tak s prostředím, na které jsem poprvé za léta strávené ve scéně začala pohlížet jinak, mohlo ohrozit mou nezájatost při analyzování rozhovorů a psaní výsledků výzkumu. Na to ještě navazuje můj osobní problém, kdy jsem se musela vnitřně vyrovnat s tím, že informátoři možná nebudou souhlasit s výsledky mého výzkumu, přičemž jsem se obávala nepochopení, a toho, že bych se jich mohla nějak dotknout.

6.3. Techniky sběru dat

Pro sběr dat jsem použila rozhovor pomocí návodu (Hendl, 2005), který informátorovi ponechává jistou volnost ve vyprávění. Zároveň jsem měla možnost reagovat podle potřeby a vnímat „vynořování“ se témat, která jsem před výzkumem nepředpokládala. Již před

²⁹ Nemusela jsem se potýkat s problémem, který líčí Nedbálková (2006), kdy kvůli tomu, že nerozuměla romsky a neovládala vězeňský slang, vznikala mezi ní a informátorkami propast a udělovala jí status outsidera.

rozhovorem jsem si sestavila kostru rozhovoru a tu jsem měla po ruce. To mi bylo velice nápomocné, protože rozhovor se stával někdy příliš spontánní a já jsem tak měla možnost do přípravy nahlížet a opět se zaměřit na témata, která jsou pro můj výzkum směrodatná. Valná část rozhovorů proběhla u mě doma, ostatní po předchozí domluvě v místě bydliště informátorů. Žádný z nich neměl problém s nahráváním rozhovoru. Návod k rozhovoru a soupis informátorů uvádím v závěru práce, v kapitole Přílohy.

Rozhovor jsem zaznamenávala na diktafon, což mi umožnilo soustředit se a sledovat informátorovu mimiku, gesta, flexibilně reagovat, a v případě potřeby rozšiřovat rozhovor o sekundární otázky. Záznam rozhovoru jsem zpracovávala do podoby komentované transkripce, ve většině případů hned po jeho ukončení (Hendl, 2008).

Data jsem částečně sebrala také pomocí techniky zúčastněného pozorování. Tuto techniku jsem použila pouze jako podporu při objasňování dat sebraných prostřednictvím rozhovorů. Do přítomnosti informátorů jsem se dostala díky svému partnerovi, který tak pro mě byl tzv. *gatekeeperem* (dveřníkem), (Hendl, 2005: 152). Tím, že s některými z informátorů hraje v kapele a udržuje přátelské vztahy, mi zabezpečil účast na několika turné a výletech, kde byla přítomna většina z nich.

6.4. Výběr vzorku a analýza

Vzorek tvořila heterogenní skupina deseti osob s přihlédnutím ke genderové vyváženosti, jejichž klíčovou vlastností byla náležitost k hardcorové subkultuře a veganství. Rovnovážné rozdělení vzorku kromě jiného poukázalo na některá témata, která ve scéně reflektují zejména ženy.³⁰

Jako výběrovou strategii jsem použila účelový výběr, protože jsem pro výzkum potřebovala konkrétně jedince z centra pražské hardcorové scény. Kritériem pro výběr těch, kteří patří do centra subkultury, byla jejich aktivita v rámci scény a také veganství, protože se jedná o jedno z nejvíce akcentovaných témat a pro samotné jedince je to jeden ze zásadních kroků v následování ideologie hardcoru.

Jako techniku konstrukce vzorku jsem zvolila výběr nabalováním (snowball sampling). Na začátek jsem měla několik svých informátorů, kteří mi doporučili své známé. Tímto jsem se snažila zamezit výběru informátorů stejného typu (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001).

³⁰ I když témata týkající se této problematiky vnašely do rozhovorů častěji informátorky, nemohu neopomenout, že častými aktéry při řešení těchto témat jsou také muži. (viz diskuzi na serveru: <http://musicforliberation.com/?p=556> /cit. 19.12.2011/).

Analýzu jsem prováděla segmentací textu, kdy jsem jej rozčlenila, jednotlivé úseky kódovala a k vzniknutým kategoriím jsem si dělala poznámky. Tento přehledný systém mi umožnil kategorie, které jsem si již dopředu určila na základě kostry rozhovoru, doplnit o jiné, neméně důležité, které by se jinak daly v textu snadno přehlédnout. Některé, mnou ještě před výzkumem stanovené kategorie, se ukázaly jako nepotřebné. Při analyzování jsem se snažila vyvarovat některým faktorům, které by mohly negativně ovlivnit analýzu, jak je uvádí Robson (1993): snažila jsem se udržet si odstup od svých prvních dojmů, opět jsem kontaktovala své informátory, když mi scházely informace, abych odstranila nejasnosti, opakovaně jsem si procházela stanovené kategorie a hledala pro ně v textu jejich opodstatnění (Robson, 1993 in Hendl 2005).

6.5. Etika výzkumu

Ještě před začátkem rozhovoru jsem informátorům představila svůj výzkumný projekt. Vysvětlila jsem, proč bych chtěla nahrávat rozhovor na diktafon, a vyžádala jsem si jejich souhlas s nahráváním. Ubezpečila jsem je o své diskrétnosti, co se týče sebraných dat, a přidělila jim krycí jména, abych zajistila jejich anonymitu. Vysvětlila jsem, pro jaké účely budou použity výsledky výzkumu. Když projevíli o práci zájem, nabídla jsem se, že jim finální verzi textu pošlu.

V průběhu celého výzkumu jsem dodržovala čtyři základní principy etiky: princip dobrovolné participace, důvěryhodnosti, neublížení, správnosti a integrity (Ezzeddine, 2010).

7. Subkulturní ideologie pražské hardcorové scény očima informátorů

Přestože subkulturní ideologii hardcoru se věnovala již značná část autorů, považují za důležité ujasnit si, jak ji vnímají samotní informátoři a to hned z několika důvodů: jejich výpovědi mi pomohly utřídit si specifika a znaky pražské hardcorové scény a také uvědomit si individuálně u každého informátora, co je pro něj ve scéně stěžejní, co se mu na scéně líbí nebo nelíbí a „vidět“, jak (jestli vůbec) se to dále projevuje v jeho postupu při hledání zaměstnání a jeho konečném výběru. Doba, kterou se informátoři pohybují v hardcorové subkultuře čítá od 6 do 14 let.

V průběhu rozhovorů se často stávalo, že informátorům dělalo problém oddělit, které názory si osvojili z hardcoru a které považují za své vlastní. Jejich častý pohyb v této subkultuře má za následek, že ať už vědomě či nevědomě, přijímají ideologii jako součást své identity.

Značná část informátorů nepochází z Prahy a má zkušenosti s jinými hardcorovými scénami v Čechách a na Slovensku. Momentálně se však již delší dobu pohybují v pražské scéně. Jejich výpovědi poukázaly na některé rozdíly mezi jednotlivými českými a slovenskými hardcorovými scénami a na specifickou prostředí z kterého vycházejí:

„Pořád třeba ve velkém městě, tady dejme tomu v Praze to může být úplně jinak, jo to mají ty lidi prostě svoji partu a všichni chodí na ty koncerty, jo. Kdežto v malých městech se vychází z toho co je. Takže to, ta parta prostě už není jenom punkáčů, ale jsou to lidi, kteří mají k sobě blízko, že jo.“ (Tomáš)

„...já jsem ze Strakonice, tam byla jako hodně silná hc scéna, ... a v podstatě všichni jako, nebo většina těch kamarádů byli vegetariáni, veganství tam téměř jako myslím nebylo vůbec v tu dobu (...) ta scéna tam nebyla taková jako třeba tady v Praze...“ (Marie)

„Jo a ještě ono to souvisí s tím, že jsem předtím bydlela čtyři roky v Brně, ... to souvisí s tím, že předtím jsem taky jako dělala něco jinýho a teď taky jsem zas v něčem jiným.“ (Monika)

„jak jsem jakoby z Jihlavy, tam dejme tomu byla nějaká jakoby scéna nebo kolektiv lidí a pak jsem se jakoby přestěhovala do Prahy a nějak přestala být v kontaktu s jednou [jihlavskou scénou] a začala být v kontaktu s druhou pražskou scénou a ony jsou vlastně hrozně jakoby jiný, jo.“ (Adéla)

V perspektivě informátorů lze v pražské scéně rozeznat tyto zásadní „pilíře“ subkulturní ideologie hardcoru.

7.1. Hudební styl

Především se jedná o hudební styl a samotnou hudbu, která je pro informátory velice důležitá, nicméně jde i o to co „přichází“ spolu s ní. Informátoři poukazují na důležitost, kterou pro ně zastává samotná ideologie, jež je nedělitelnou součástí hardcoru:

„To, co je pro mě hardcore, je to, co jde s tou hudbou ruku v ruce ...“ (Kamil)

„Tak pro mě hardcore znamená vlastně, jakoby představuje především hudbu, ale vlastně s tou hudbou jakoby jsou spojený i nějaký jako ideje, který jakoby tou hudbou prostupujou, nebo jakoby jdou za, za tu hudbu.“ (Monika)

„No podle mě se jako primárně řeší ta hudba, lidi chodí na ty koncerty a takhle. Pak se tam řeší spoustu témat, který právě zajímaj ty lidi, který se o těchto tématech nemaj šanci bavit nikde jinde a tady se jim to nabízí.“ (Karel)

7.2. D.I.Y. („do it yourself“ – udělej si sám)

Jednou z klíčových možností jak vlastně v praxi odporovat společnosti a vytvářet si vlastní hodnoty je myšlenka D.I.Y. Aktivita v rámci scény je důležitá nejen pro její samotné fungování, ale udává jí také specifický ráz podle toho, kdo jaké „téma“ do scény přináší:

„...ten můj hardcore je o tom, že si dělám věci sám, sám organizuju koncerty, sám vytvářím kulturu, kterou mám rád, tak se na ni aktivně podílím, (...) že já si můžu udělat koncert kapely, kterou mám rád, že můžu udělat knížku, časopis, že můžu hrát s lidma, který na nic neuměj a můžeme spolu jezdit evropské turné. Tady to určitě pro mě ten hardcore je.“ (Kamil)

„Pro mě je hardcore o tom vytvářet jako nějaký vlastní místo pro život, nějaký jako vlastní přátelství, skupiny, akce, cokoli.“ (Kristýna)

D.I.Y. se spojuje i s jakousi neoficiální odpovědností o „existenci“ scény pečovat a nejenom „konzumovat a parazitovat na scéně“:

„...do it yourself etika, nebo jako udělej si sám, to je taková jako podle mně základní jako myšlenka, myšlenka punku, (...) nemůžu spoléhat, že to udělá někdo za mne, a to mě na tom baví, že si dělám věci sám...“ (Tomáš)

„...[ne] že je jakoby stanovený nějaký organizátor a ty jako nějaký divák, nebo účastník, ale aby fakt jakoby se spíš zapojovali sami a sami si vytvářeli prostor a sami si vytvářeli ty aktivity, nebo se jako na nich nějakým způsobem podíleli.“ (Anna)

„No, že vlastně, tak jako možná, tady ty věci řeší, ale asi ne dost, že možná jako někdy ta jejich schopnost sebereflexe v tom třeba začíná a končí u tý hudby a možná nějaký pózy právě toho, tak jako vypadáš, kolik znáš kapel a v kolika kapelách hraješ a kolik koncertů děláš, (...) já fakt si jako nejsem jistá jestli je to dost, jestli to jako není málo. Jenom dělat koncerty a jinak nic.“ (Adéla)

7.3. Veganství a práva zvířat

Jak již bylo řečeno, pro tuto subkulturu hraje velice důležitou roli otázka práv zvířat, což v důsledku neznamená jenom „nekonzumování“ zvířat, ale také nesouhlas s podmínkami, v jakých jsou zvířata držena, nesouhlas s testováním výrobků na zvířatech (kosmetika, léky), nebo kupováním produktů ze zvířat (kůže, vlna, hedvábí atp.). V poslední době dochází ke kontroverzním názorům ohledně vlastnictví zvířat v domácnosti z důvodu otázky jejich svobody. Jak hluboce jsou tato témata v hardcoru zakořeněna potvrzují výpovědi informátorů:

„...asi jakoby nejvíc si s ním [s hardcorem] právě spojuju nějaký jakoby práva zvířat, ať už jako vegetariánství, veganství...“ (Adéla)

„...třeba právě jakoby to veganství je pro mě jako součástí hardcoru, že vlastně jakoby to k sobě patří..., (...) uhm, tak vlastně, když jsem jakoby do toho prostředí tak nějak jako vstoupila, tak jsem hodně jako začala přemýšlet právě o zvířatech a o tom vlastně jak jako, jak se lidi chovají ke zvířatům, jak jako ty zvířata žijou prostě, jak to vůbec funguje v dnešní společnosti, jak je to jako nastavený.“ (Monika)

„...tím, že jsem začal být hardcoristou, tak jsem třeba začal řešit zvířecí práva a proto je mám možná víc spojený s tím hardcorem než ty další věci...“ (Kamil)

„...ale keď som začal počúvať punk/hc kapely tak som zistil, že majú aj nejaké odkazy v textoch a že sa dosť spomínalo nejaké vegetariánstvo a veganstvo. (...) bola to tam [v zinoch] dosť vd'áčná téma, ktorá sa veľmi opakuje až doteraz.“ (Jakub)

7.4. Anarchismus

Termín anarchismus je sice v současnosti již dobře známý, ale poněkud vágní a běžně dochází k tomu, že si pod ním téměř každý představuje něco jiného. Existuje totiž vícero anarchistických teorií, které se od sebe liší. Kvůli povaze výzkumných otázek a celkovému zaměření mého výzkumu tyto nebylo nutné zkoumat podrobněji. Nicméně vzhledem k tomu, že samotní informátoři o anarchismu často mluví, chtěla bych objasnit, co to v jejich pojetí znamená. V tomto případě situaci dobře vystihuje slovní spojení „odpor proti systému“, což zahrnuje jak odpor vůči stávajícímu vládnímu režimu, mocenskému aparátu, tak i kapitalismu, rasizmu, stereotypům ve společnosti všeobecně. Ačkoliv v této subkultuře existují „skupiny“ jedinců, kteří se považují a explicitně označují za anarchisty, mých informátorů se to v převážné většině spíše netýká. I když mluví o anarchismu jako o součásti hardcoru, jako něčeho „co k tomu patří“, sami sebe nebo ostatní (ve scéně) často nepovažují za anarchisty:

„Jakože průběžně jsme sledovali ty časáky anarchistický, i když já nevím, jestli se považují zrovna za anarchistu.“ (Karel)

„Protože je spoustu posluchačů, spoustu lidí, kteří to berou spíš pasivně než aktivně. Tak prostě třeba názorově politicky vyhranění být nemusí, jenom to čistě konzumují, konzumují stejně jako i třeba nějakou jinou subkulturu.“ (Tomáš)

7.5. Politická angažovanost

Politické „pozadí“ hardcoru je dáno samotnou povahou vzniku a vývoje této subkultury. Jak již bylo výše zmíněno, hardcore se utváří „odpoutáním“ od pasivního, nihilismem poznačeného punku a chce být aktivní, chce měnit, diskutovat, hledat lepší řešení a nezhazovat své naděje s pověstným „No future“.³¹

„A jakože to [hardcore] je podle mně nějaká jakoby politika, (...) jako ta politika s tím hardcorem souvisí, ale zároveň to není podle mně, tedy alespoň já to mám tak, že to jakoby není to hlavní v tom, ale je to prostě toho součástí.“ (Monika)

³¹ „Žádná budoucnost“.

Je příznačné, že se v této subkultuře setkáme s celou směsí politických koncepcí a směrů, nicméně jde v zásadě o orientaci vlevo:

„...tak jasně, že to [hardcore] v základě ovlivnilo to, že nejsem liberální pravicová volička a nechci vyhánět cikány.“ (Kristýna)

Informátoři hodnotí svůj „vstup“ do této subkultury velice pozitivně, vnímají to jako zkušenost, díky které se mnohému naučili:

„...začal jsem se jakoby koukat na dění ve světě, v politice jinak, než jsem na něj koukal předtím, (...) kritičtěji, jasně, já nevím (smích), dřív jsem si o tom myslel, že prostě jsou lidi, kteří prostě, nebo že by to mělo být tak, že jsou lidi, kteří vydělávají hodně peněz a lidi, kteří ty peníze nevydělávají a pracují, že jo, pro ty co jsou bohatí, a jakoby že jo, s tím jak jsem se začal pohybovat že jo mezi lidma, komunikoval jsem s nima, tak jsem začal bejt kritičtější a samozřejmě bych to nějakým způsobem rád změnil, tak aby to bylo, že prostě bohatý nevykořisťují chudý a že jakoby lidi spolu jakoby spolupracují.“ (Luboš)

Hardcore chápou jako jakýsi „model přemýšlení“, který jim pomáhá udržet si nadhled nad tím, co by jim případně (nejen) společnost mohla vnucovat:

„Díky tomu, že jsem potkal třeba v těch sedmnácti nebo šestnácti ten hardcore, tak mě to vlastně pomohlo k tomu abych zůstal nějak jako aktivně ... pořád kriticky přemejšlel.“ (Kamil)

7.6. Genderová problematika

Jedním z velice akcentovaných témat byl právě gender, pod který jsem shrnula informátory probíraná témata jako feminismus a sexismus. Při rozhovorech mě překvapilo vědomě opomíjené používání generického maskulina v (nejen) slovním projevu³² převážné většiny informátorů. Myslím si, že kladení důrazu právě na tato témata je spíše individuální záležitostí informátorů, které jsem vybrala, než znakem pražské scény všeobecně. Vede mě k tomu samotná zkušenost i fakta, jež se objevila v průběhu rozhovoru. Mezi informátory jsou velice úzké přátelské, v některých případech partnerské vztahy, takže by mohlo mimoděk

³² Někteří informátoři záměrně používají ženský i mužský rod v článcích publikovaných v zinech nebo na internetu.

docházet k přejímání názorů. Tři informátorky ve svém volném čase pracují a někdy i vzájemně spolupracují na projektech věnovaných této problematice. Pořádají různé akce, přednášky, kromě toho dvě z nich studují konkrétně magisterský obor zaměřený na gender. Myslím, že vzorek sestavený z jiných informátorů by tento problém nevyřešil, protože při výběru jiných informátorů by opět mohlo dojít k upřednostňování některých témat před jinými v závislosti na osobních zájmech dotazovaných a vazbách, které mají mezi sebou.

Jak se ukázalo, „řešení“ genderu ve scéně je stejně důležité i pro informátory (muže):

„...nebo spoustu témat, které se v hardcoru řeší, (...) ať už to může být třeba já nevím lidsko-právní záležitosti nebo nějaká, nějaký gender...“ (Tomáš)

„...potom nejaké otázky k tomu ako ľudia zachádzajú so sebou navzájom, ako je rasizmus, uhm nejaké, uhm, nejaká diskriminácia na základe pohlavia...“ (Jakub)

„...lidský práva ať už to znamená cokoliv, nějaká obrana prostě práv menšin, (...) stavět se proti sexismu...“ (Kamil)

Nicméně informátorky tato témata akcentují víc, což se následně prokáže i při jejich požadavcích při hledání zaměstnání, nebo řešení problémů v práci:

„...pak mám pocit, že se jakoby hodně řeší antifasizmus, asi bych byla mnohem víc radši kdyby i gender (...) jako jsou tam nějaký lidi, kteří ho řešej, (...) ale je to okrajovější. (...) Ale docela nerada bych ho vyvyšovala nad ostatní, ale tím, kdybych třeba jako přemejšlela nad tím, co dělám, nejmíc jakoby aktivit, tak to jakoby ty genderový aktivity budou...“ (Adéla)

Podle výpovědí informátorek je možné usoudit, že se hardcore s projevy například rasové nebo druhové diskriminace vypořádává mnohem zásadněji, než s projevy genderové diskriminace. Projevy sexismu jsou i navzdory deklarované rovnosti všech živých bytostí ve scéně stále přítomné:

„...to je pro mne takový jako základ, který si myslím, že by mohli lidi řešit a potom jako (smích) já nevím, pro mne je to tak jakoby, tak jakoby součást toho, takové přirozené všechny ty věci, jako je já nevím, prostě nesexistické chování..., (...) Ale jako fakt neříkám, že jako fakt zase se tam třeba nesetkávám s problémy, které prostě ... uhm jakoby bych řekla, jo tady v tom našem hardcorovém světě prostě by neměly být, jako fakt nějaké třeba sexistické chování a podobně...“ (Anna)

„...a ještě to (hardcore) pro mě znamená jako řešit i nějaký jako genderový otázky..., (...) a jakoby poslední dobou nebo je to dýl, mě jakoby hodně zajímaj i otázky toho uhm toho genderu..., (...) jak jako ta hc scéna může přesně jako odrážet nějaký já nevím, nějaký sexismus...“ (Monika)

Výpovědi informátorek naznačují, že hardcorová subkultura se na jednu stranu snaží vypořádat s genderovými stereotypy, nicméně například projevy sexismu se ve scéně ještě stále objevují. Zde bych opět ráda využila svých poznatků z pozorování tohoto „jevu“ v terénu. Sexistické vtipy a poznámky se ze strany informátorů (mužů) skutečně objevovaly, nicméně jejich cílem nebylo ubližovat, ale šokovat. Veškerý humor, který mezi nimi funguje, je založený na šokování, vyhrocování situací do extrémů. Vtipkují například na účet holocaustu, rasizmu, imigrantů, bezdomovců apod. Předpokládám, že jde o jakýsi obranný systém informátorů, kdy jim „černý humor“ pomáhá vyrovnávat se s realitou. Sama jsem při intenzivním pobytu v terénu s informátory v důsledku probírání různých témat (věznění ekologických aktivistů nebo politických vězňů, otázka bezdomovectví, fungování totálních institucí jako například psychiatrických léčeben a mnohé jiné) pocítila potřebu ventilovat frustraci.

Účastnila jsem se i evropského turné, kde jsem strávila několik dní s většinou svých informátorů. Před konáním koncertu v jednom komunitním domě byli informátoři (muži) požádáni, aby si v průběhu koncertu nesundávali svrchní části oděvu. Vysvléknutí trička nebo kalhot se totiž považovalo za projev sexismu a nadvlády mužů. Toto pravidlo všichni informátoři (muži) přijali bez sebemenších problémů. Při společné večeři někteří z nich dokonce vyjádřili své sympatie a pochopení tohoto pravidla jako impulsu, který přinutí jedince se nad těmito problémy zamyslet.

7.7. Ekologie

Co se vlastně pod pojmem „ekologie“ v hardcoru myslí, mi kromě odpovědí informátorů pomohly osvětlit hlavně ziny. Půjčila jsem si totiž část soukromého archivu jednoho z informátorů, kde jsem kromě „klasických hardcorových zinů“ (obsahujících hudební sloupky a recenze, sociální a politická témata, informace o příštích akcích apod.) našla i zin Earth First!³³ věnující se hlavně problematice životního prostředí a s ním spojených témat (jak se chovat a co si vzít na street party, stránky věnované politickým vězňům,

³³ Země především!

odsouzeným zachráncům zvířat a ekologickým aktivistům, kvíz o spojitosti veganství s anarchismem, jak si počínat v boji proti kapitalismu atd.).³⁴ Témata probíraná v zmíněném časopise pro mě byla vodítkem k pochopení souvislostí, na které dotazovaní ve svých výpovědích poukazovali. V první rovině si pod tímto pojmem představují (což je srovnatelné s představami v společnosti obecně) vztah člověka k životnímu prostředí:

„...alebo potom celkove náhľad nejaký na ten život, akože ako sa človek správa k životnému prostrediu svojmu bezprostrednému, aj nejak ako sa správa celkove v globále k životnému prostrediu...“ (Jakub)

„A potom ještě pro mě hardcore znamená vlastně řešit i třeba jako nějaký otázky jako kromě toho veganství spojený třeba jako nevím, právě s nějakou jako ekologickou krizí...“ (Monika)

Zároveň jej ale také spojují s aktivisty, kteří „bojují“ za ochranu životního prostředí radikální formou. Nicméně k těmto tématům se informátoři vyjadřovali spíše obecně. Vzhledem k tomu, že se jedná o ilegální činnost, se otevřeně nemluví o konkrétních osobách, nebo o čemkoliv, co by mohlo někoho ohrozit:

„(...) Ekologie, spousta lidí se zabývá nějakou ochranou přírody, ať už v neziskovkách anebo radikální formou.“ (Kamil)

„...no a potom se k tomu vážou prostě další etické záležitosti, jako je dejme tomu myšlenka osvobození zvířat, anarchizmus, ekologie a věci spojené s tady tímto.“ (Tomáš)

Ve třetí rovině pak na ochranu přírody nahlíží hlavně ve spojitosti s veganstvím. Veganství totiž považují za ohleduplnější přístup nejenom k zvířatům, ale k přírodě celkově. Přemýšlejí nad tím, odkud pocházejí věci, které si kupují, a snaží se snížit jejich množství na minimum. Mluví o recyklování, také se zamýšlejí nad tím, jak věci, které kupují, mohou zatěžovat životní prostředí:

„... používáme prací prášek, u kterého nevíme stoprocentně, jestli je veganský, protože nemá žádný certifikát a já nevím co, ale zase vím, že je to prášek, který není testovaný na zvířatech, protože tá firma prostě to říká, že není testovaný na zvířatech a je vyráběný v Čechách, a pro mě osobně je vlastně todlencto takové dilema jo, jestli si mám koupit prášek, který sice nemá

³⁴ Články jsem namátkově vybrala z 6. vydání časopisu Earth First! za rok červenec 2000 až červen 2001.

veganskou značku, veganský certifikát, ale je vyráběný v Čechách, tím pádem je ekologická stopa prostě toho prášku nižší, nebo jestli si mám koupit prostě prášek někde z Británie, který sice tu značku vegan má, ale zato ta ekologická stopa je prostě podstatně větší a já nevím při transportu toho výrobku může zemřít podstatně víc zvířat než pár laboratorních myší, které by třeba použili na testování tady surovin použitých k tomu prášku, jo takže, to je takové jako věčné dilema...“ (Tomáš)

„Tak momentálne pre mňa veganstvo znamená žiť a fungovať tak, aby som spôsobil čo najmenšie utrpenie, či už ľuďom okolo seba, zvieratám a aby som fungoval v tomto svete tak, aby tá moja stopa, ktorú po sebe zanechám, bola čo najmenšia.“ (Jakub)

7.8. Odpor vůči rasizmu, fašizmu a dodržování lidských práv

Témata jako rasismus, fašismus, lidská práva jsou v hardcore tak pevně ukotvena, že je většina dotazovaných pouze jmenuje za sebou, aniž by považovali za nutné je důkladněji rozebírat:

„...další věci, který mi přijdou přirozený, stavět se proti rasizmu, stavět se proti sexizmu, proti stigmatizaci duševně nemocnejch, proti stigmatizaci mentálně postiženejch, bezdomců...“ (Kamil)

„...samozřejmě nerasistické chování, taková jakoby přirozená součást, že už nad tím jako ani moc neuvažuju, (...) jako jiné problémy, třeba antifašismus...“ (Anna)

7.9. Hardcore je tolerance

Jak jsem již zmínila výše, bylo důležité ptát se informátorů i na to, co jim na samotné scéně jako takové vadí, co se jim nelíbí nebo co podle nich do hardcore nepatří. Což v podstatě znamená, že se skrze tuto negaci opět dostáváme k tomu, o čem ten „jejich“ hardcore je, nebo by měl být. Jejich odpovědi je možné zaštitit jedním slovem a tím je slovo „tolerance“, která by měla fungovat ve všem:

„...[vadí mi] jako přístup některých lidí, že dokážou bejt jako netolerantní, byť jak ten [hardcore], jako je to o toleranci hodně...“ (Marie)

„Takže, když tam přijdeš a něco řekneš, tak tě nepošlou do prdele s tím, že říkáš úplnou blbost, ale aspoň se třeba někdo nad tím pokusí přemýšlet.“ (Karel)

Tolerancí se chápe právo zachovat si svůj odlišný názor, přinášet do hardcoru různá témata a možnost debatovat o nich. Všechno se odehrává v rámci ideologie, již tato subkultura zachovává. To znamená, že nejsou tolerovány například projevy rasizmu, násilí, v poslední době třeba i sexismu apod.

I přestože jsou všichni informátoři vegani, převážně se shodli na tom, že jim vadí vnucování veganství (nejenom) ostatním členům v rámci scény:

„...občas mi přijde, že nemyslej lidsky třeba přes to veganství, že uhm, jak bych to řekl, ... dávaj jakoby přednost těm zvířatům před lidma..., (...) zapomíná se na to, že by jsme si měli pomáhat prostě lidi mezi sebou také, že jo. A zajímat se i o jiné lidi prostě, kteří trpěj, že to není jenom o zvířatech prostě ten život. Jak bych to řekl? Takový ty zvířatkáři prostě no.“ (Luboš)

„Jako v rámci toho třeba veganství, v rámci toho, hm, nevím, takový to jako přehnaná korektnost, jako až, až mám pocit, že jako někdy někteří lidi prostě dokážou jako trošku bejt až moc fašisti (smích)...“ (Marie)

Pro hardcorové kapely je specifické stylizovat texty písní, provedení hudebních nosičů, design oblečení, které prodávají, do různého podtextu. Může se jednat o zakomponování témat se sociálním, politickým nebo jiným odkazem. Kapely se svými názory profilují a často se podle toho také o nich mluví.³⁵ V průběhu koncertu například vysvětlují, o čem bude následující písnička, či mluví všeobecně o tématech, která je zajímají apod. Stává se, že vyzývají fanoušky k aktivitě nebo jim nabízejí možnost po koncertě si o daném tématu promluvit. Informátorům v tomto případě vadí, když cítí, že kapela (nebo kdokoliv ve scéně) neponechává fanouškům dostatečný prostor pro vlastní názor:

„...a pak, pak mě štve, když třeba nějaký kapely nebo nějaký lidi jsou strašně politický a pod., ale mluvěj a vysloveně říkaj, co máš dělat, nebo co nemáš dělat. Jak je to strašně politický, tak by se řeklo, že to k tomu hardcoru patří, ale pro mě to nedává smysl, protože pro mě je

³⁵ Jako například kapela Los Crudos známá kvůli pozornosti, kterou věnovala problematice přistěhovaleckých menšin v USA, nebo kapela Earth Crisis proslavená za své svým životním stylem propojeným s veganstvím a straight edge (odmítání veškerých drog a sexuální promiskuity), za druhé kvůli akcentování témat spojených s ekologickou krizí.

důležitý, když tam ten dialog je a ne, když jako někdo stojí na pódiu a něco ti říká, co máš dělat, nebo co nemáš dělat.“ (Karel)

„Vaděj mi kids, ty jakoby lidi, který jsou součástí ty scény, který jdou do nějakýho extrému a nevědí o čem mluví. (...) A musím se přiznat, že mě sere i ten opačnej extrém, kdy prostě rádoby politický kids mluvěj o věcech o kterejch nevědí a apriori se stavěj do opozice proti všemu, co jim přijde špatný...“ (Kamil)

7.10. Odpor ke komodifikaci hardcoru

Problém komodifikace se projevuje v různých subkulturách³⁶ a setkáváme se s ním i v hardcoru. Informátorům vadí, když jedinci přijímají pouze jeden aspekt subkultury, nejčastěji hudbu. Vytýkají jim, že nezajímá ideologie a hardcore považují za produkt, který si můžou „zakoupit, nebo prodat“:³⁷

„Jsou to za prvý kids, který to berou jako hudbu a dělaj z toho prostě další zábavu, postupně to prodávaj prostě korporacím, což se děje v rámci nějaký deathcorový scény, komerčního oldschoolu a skatepunku, kdy se z hudby, kterou já miluji, stává jakoby další produkt.“ (Kamil)

„Čím dál tím víc mám pocit, že hodně těch akcí, která jako nedělám já, nebo lidi okolo mě je prostě takovejch prázdnějch, je to pro mě jako jít na hiphopovej koncert.“ (...) Takže, prostě přijdu na koncert, ten zkonzumuju, koupím si na něm tričko, po případě desku a jedu domů.“ (Kristýna)

³⁶ Andes (1998) zkoumala, na základě čeho si punkeři konstruují představu o své pozici v rámci konkrétní scény. Výzkum kromě jiného poukazuje na komodifikaci punku a jak se s ní snaží jedinci vypořádat. Punkerům, kteří sami sebe považují za autentické, vadí, když si kdekdo pořídí punkovou image, aniž by následoval i ideologii. Převážně zastávají názor, že punkovou image je nutné si jak následováním ideologie, tak svou dlouhodobější přítomností ve scéně zasloužit.

³⁷ Tzv. komodifikace hardcoru (srov. Hebdige, 1979).

8. Vliv subkulturní ideologie hardcoru na výběr zaměstnání informátorů

Stěžejní částí mého výzkumu bylo zjistit, jestli se ideologie hardcoru (tak, jak ji informátoři v průběhu rozhovorů stanovili) promítá do jejich výběru a požadavků kladených na zaměstnání. Tuto výzkumnou otázku jsem stanovila na základě předpokládaného rozporu mezi výše zmíněnou subkulturní ideologií a kulturou většinové společnosti, což se může projevit zejména při hledání zaměstnání. V praxi totiž často dochází k tomu, že jsou osobní zájmy, preference a ideály odsunuty stranou, abychom byly schopni ekonomicky zabezpečit sebe, své příbuzné, či rodinu. Mluvím zde o lidech všeobecně, kteří třeba nefigurují v subkultuře, jakou je hardcore, a nepotýkají se s dilematy, kterým se jedinec z centra této subkultury nevyhne. Ještě před samotným výzkumem jsem očekávala, že by kvůli těmto „ekonomickým tlakům“ mohlo dojít k přehodnocení jejich vztahu k subkultuře a stanovení nových priorit.

V průběhu rozhovorů jsme se zabývali současným zaměstnáním, proč si jej informátoři vybrali, co jim na něm vadí, jaká byla jejich předešlá práce, jaká je jejich vysněná práce, část jsem věnovala otázkám týkajícím se kariéry a kariérního postupu. Dále jsem jim na závěr rozhovoru nechala prostor, aby mi vyprávěli o svých aktivitách³⁸ ve volném čase, co se již v průběhu rozhovoru ukázalo jako stěžejní pro můj výzkum. Platí zde, že když se nemůžu realizovat ve své práci, vykompenzuji si to pokud možno aktivitami ve svém volném čase, ale o tom podrobně později.

Některá témata jako předepsaný dress code,³⁹ hierarchické a genderové vztahy v práci, neziskové a nevládní organizace „vyplula na povrch“ zcela spontánně, a právě protože se neustále opakovala, byla mojí oporou – kostrou při analyzování rozhovorů. Této kostry se budu držet i při interpretaci výsledků výzkumu, protože se ukázalo, že na základě těchto kategorií konstruují informátoři svůj výběr zaměstnání a že tyto kategorie také odrážejí vliv subkulturní ideologie hardcoru na jejich smýšlení.

³⁸ Množství a povaha aktivit mých informátorů potvrzuje jejich „zařazení do centra“ v rámci subkultury.

³⁹ Pravidla pro oblékání a vizáž zaměstnanců, termín jsem ponechala v originálním znění, protože je dnes již hodně používaný a lépe se s ním v textu pracuje.

8.1. Neziskové a nevládní organizace vs. státní podniky a nadnárodní korporace

Odpor proti nadnárodním korporacím a z části i státním podnikům je v této subkultuře zakotvený, ať už je to díky vlivu anarchistických teorií nebo ve scéně přítomnému odporu vůči těmto „obrovským a neosobním“ kolosům, ve kterých člověk ztrácí svou hodnotu:

„...nadnárodní korporace se mi hnusej kvůli tomu, že dělaj z lidí jakoby jen další součást v nějakém soukolí, stavěj člověka do pozice lidskýho zdroje, což se mi nějak ekluje, nějak se mi to hnusí.“ (Kamil)

Když zmiňuji státní podniky, mám na mysli nesouhlas se zkostnatělým byrokratickým systémem, jenž jedincovi svazuje ruce a nutí ho jednat podle předpisů, které ne vždy odpovídají správnému řešení dané situace. Tím se myslí, že jim pravděpodobně nevadí např. státní knihovny, ale „prohnilé“ policejné úřady:

„Že i když nesouhlasím s tím, co policajt dělá často, protože všechno bere byrokraticky, bud' je to tak, nebo tak, ale už nepovažuje, jestli je to morální, nebo ne. Nemyslím si, že by všichni policajti byli špatní nebo dobří, ale nechtěl bych to dělat právě kvůli tomu, že to nezáleží právě na tom, jak se chováš, ale děláš, co ti řeknou, že musíš dělat.“ (Karel)

Do opozice proti těmto kolosům jsou stavěny neziskové a nevládní organizace, jejich vnitřní struktura má, zdá se, hodně společného s rysy hardcoru, slovy mých informátorů: „neziskovky jsou hodně punk“ (Kristýna), „nevládnou tam šílený hierarchický poměry“ (Karel), „lidi s kterými tam spolupracuješ, jsou ti nějakým způsobem podobní, (...) nikdo se tam asi nebude divit, když řeknu, že jsem veganka“ (Adéla). Pracovní doba je také mnohem flexibilnější než v běžných firmách. Možnost rozhodovat o tom, kdy udělají svou práci a kdy budou mít volno, nebo vzít si odpoledne volno, aby se mohli věnovat svým aktivitám (často zmiňované právě v souvislosti jít na koncert, nebo akci, kterou sami nebo jejich blízcí přátelé pořádají) se ukázala mezi požadavky kladené na zaměstnání jako úplně nejdůležitější. Na otázku, proč tedy všichni nepracují v neziskových a nevládních sektorech, existují dvě odpovědi: získat zaměstnání je vzhledem k relativně malému počtu těchto organizací v Praze velice náročné, spíše nemožné. Na jeden post se často hlásí mnoho zájemců a přijímají ty, kteří mají nejvíc zkušeností:

„...chtěla bych pracovat do toho neziskového sektoru a ten je asi obecně ted'ka na tom špatně, nevím, tak ted' jsem byla třeba na pohovoru, kde bylo 60 lidí...“ (Adéla)

Za druhé, platy v těchto organizacích jsou minimální, téměř nedostačující na pokrytí základních výdajů na život v Praze, proto si tuto práci může dovolit vzít pouze jedinec bez závazků (rodina, hypotéky a také samostatné bydlení nepřichází v úvahu) s minimálními náklady, nebo když ke svému příjmu může počítat ještě s pomocí rodiny nebo partnera. To byl také důvod, proč samotní informátoři vyjadřovali obavy ze své budoucnosti při svém dalším působení v neziskovém sektoru:

„...můžu si dovolit dělat práci, která mě baví a mít za to plat jakej mám z toho důvodu, že bydlím na bytě, jako spolubydlím s více lidma, jídlo sháním, nevím jezdím na dumpstry, moje výdaje jsou minimální, že jo. Nepřemýšlím o nějakém zajišťování, tu práci, pokud bych žila klasické život, že bych se rozhodla bydlet sama nebo s partnerem, popřípadě mít dítě, rodinu, tak si ani náhodou nedokážu představit, že bych ji mohla vykonávat, že jo, protože prostě bych pravděpodobně si to hodila po měsíci...“ (Kristýna)

„Ale jako vím, že ted' ještě, protože mě podporují rodiče, (...) jako vím, že si prostě můžu dovolit dělat práci, která mě baví, (...) nejsem donucena jít jako do nějaké jako já nevím firmy a pracovat tam prostě na něčem, co mě třeba jakoby vůbec nebude bavit, ale budu mít za to jakoby vysoký peníze. Naopak, jako můžu mít malý peníze a mít z té práce radost.“ (Monika)

8.2. Dress code

Ačkoli lze u stylu některých hardcoristů nalézt mnoho nemainstreamových prvků, netýká se to nutně všech. Pro některé je „hardcorová image“ důležitá víc, pro některé méně, někteří ji využívají jako oporu pro vyjádření své osobní identity. Jako nemainstreamové prvky můžeme chápat tetování, pearcingy, specifický styl oblékání a účes, i když jsou tyto dnes již běžně rozšířené i mezi jedinci, kteří nejsou členy žádné subkultury. Důležitost těchto prvků pro jejich vlastní identitu je také důvod, proč pro většinu mých informátorů připadá přísně stanovený dress code jako hranice, kdy už někdo „po nich šlape a dusí“ jejich identitu. Tu a tam jsou ochotní dělat ústupky zvláště, co se týče oblečení, ale opět také záleží na daném

kontextu práce, nicméně přijde jim to jako zbytečný předsudek společnosti, který se snaží odstranit:

„...uhm, tak jako pokud by to [tetování] vadilo, tak jsem schopná jakoby překousnout to, že jako bych si vzala nějaký svetrík nebo takhle, (...) ale zároveň jako bych se třeba jako pokusila o tom třeba s nima jako mluvit, že jako já nevím jsem jako člověk, kterej nepije, nekouří, nefetuje a jako zároveň mám zálibu v tetování a že to není jakoby nic špatnýho...“
(Monika)

V jednom případě to byl ale také důvod, proč nabídku na práci v případě, že by musela informátorka uzpůsobit svůj vzhled, odmítna:

„No a já si říkala, no ale to [pearcingy] už prostě, to je jakoby už součást mé osobnosti, že a to jako ... prostě, buď to takový akceptujete, tak jak to je, (...) a nebo jako to prostě nebudu, nevezmu tu práci, že?“ (Anna)

Dress code je také důvod, proč do některých firem nejdou ani na pohovor, protože očekávají nebo vědí, že jsou tam přísná pravidla, což chápou jako narušení základní „pohody“ v práci. Nicméně, v zásadě platí, že když se jedná o práci, kterou by chtěli dělat, jsou ochotní v různých směrech ustoupit a svůj vzhled částečně upravit (zakrývat tetování, oblékat se mimo rámec hardcorového stylu, vyměnit pearcingy za méně nápadné). Tato změna má však své limity. Informátoři deklarovali ochotu vyměnit pearcingy za méně nápadné, ale ne vzdát se jich docela. Jsou si vědomi předsudků společnosti vůči těmto nemainstreamovým prvkům a toho, že jsou lidé převážně hodnoceni podle svého vzhledu.

8.3. Sexismus a pohlavní diskriminace v práci

Jeden z velice akcentovaných aspektů této subkultury je rovnost všech živých bytostí bez ohledu na rasové, pohlavní a druhové (ve smyslu zbavení se antropocentrismu) rozdíly. Co se týče zvířat, jedná se o jejich právo na život a dobré zacházení, protože ať už je to jakkoliv, o jejich „životech“ v převážné většině rozhoduje člověk. Jelikož jsem dělala rozhovor pouze s příslušníky majoritního etnika, problém rasové diskriminace můžu aspoň v případě mých informátorů vyloučit. Jak se snaží mí informátoři vypořádat s diskriminací na

základě genderu, ukážu následovně. Nebudu se zaobírat všemi možnými případy genderové diskriminace, ale jenom těmi, o kterých informátoři mluví. Abych byla přesná, o těchto problémech, jak jsem již naznačila v podkapitole o genderové problematice, mluvily pouze informátorky. Vyplývá to ze skutečnosti, že se muži tolik (netvrdím, že vůbec) nestřetávají s diskriminací na základě svého pohlaví, proto také o tom nemluví, což ale neznamená, že je to nezajímá.

Existují dvě základní kategorie problémů, s kterými se mé informátorky střetly – sexizmus a nerovné platové podmínky mezi muži a ženami. Přítomnost sexistického chování při přijímacím pohovoru byl v jednom případě impulsem, proč informátorka do práce nenastoupila:

„Ale on byl, ale tak, kdyby, možná nevím, kdyby to fakt stálo za to, tak, hm, i když nevím, jestli jsem ochotna, jako vůbec bych byla ochotná to [pearcingy] sundat, nebo aspoň něco. Ale on byl stejně blběj jako, prostě takový úplně fakt jako sexistický keci měl...“ (Anna)

V druhém případě byly nerovné platové podmínky mezi muži a ženami pro informátorku impulsem, aby ze stávající práce odešla:

„...měla jsem pocit, že jako pravděpodobně jeho žena ho [šéfa] nějak šikanuje (smích), takže si to pak vybíjel na zaměstnankyních v práci. Bylo to tam jako fakt hodně cítit, jako ten rozdíl mezi chlapama a ženskýma, i co se týká nástupního platu a podobně. (...) takže i jako tam jsem přestala pracovat i z toho důvodu, že jsem byla nějakým způsobem zvyklá jako pracovat rukama a tam jsem fakt jako seděla prostě celou pracovní dobu za počítačem, což mě úplně nebavilo.“ (Marie)

Kladu důraz na slovo impuls, protože se nejednalo o situaci, kdy by se na základě této „nepříjemnosti“ hned rozhodly z práce odejít nebo do ní nenastoupit, ale bylo to podmíněné okolnostmi, jako přísný dress code v prvním případě nebo v druhém případě proto, že informátorku práce příliš nebavila.

I když se mé informátorky dosud (až na tyto dva případy) téměř nesetkaly s nějakými nepříjemnostmi takovéto povahy v práci, hodně o tomto problému mluvily. Za ideální práci považují zaměstnání, které by bylo zaměřeno například na genderové stereotypy v společnosti, nebo ve školce s genderově citlivou výchovou, nebo by rády pomáhaly obětem sexuálního násilí apod. Jak vyplynulo z kontextu rozhovorů, i když existuje několik

neziskových organizací, jež se zabývají činností tohoto druhu, informátorky se do nich nehlásily, buď z důvodu, že nemají potřebnou kvalifikaci, nebo opět nemají zkušenosti. Tuto nevýhodu vykompenzovaly tím, že se některým z těchto témat aktivně věnují ve svém volném čase. Založily projekt - skupinu lidí, jež se snaží pomáhat obětem sexuálního násilí, nebo dělají různé přednášky na queer⁴⁰ témata i v rámci víkendových akcí.

8.4. Hierarchizace v zaměstnání

Vliv ideologie hardcoru byl nejčitelnější v spojení s otázkou hierarchizace v práci. Informátoři v průběhu rozhovorů vyjadřovali své sympatie a představy o tom, jak by to podle nich mělo v práci fungovat. Nejideálnější by byla možnost rozhodovat o všem společně, nemít žádného šéfa, určovat si vzájemně platy a bavit se o tom, kolik, kdo a za jakou práci dostává, spolupracovat a fungovat jako přátelé. Tyto postoje můžeme vzhledem k majoritní společnosti označit spíše za výjimečné. Běžně jsme dnes zvyklí na to, že nám někdo bude v práci „šéfovat“, že bude hierarchicky někdo nad námi, někdo časem možná pod námi, podle toho se naše funkce a platy budou lišit.

Jako zázemí pro toto smýšlení mohly dost dobře posloužit anarchistické teorie, které jsou neodmyslitelnou součástí subkulturní ideologie hardcoru. Mám na mysli zejména odpor k autoritám a „umělému“ vytváření rozdílů v postavení mezi lidmi. Vliv těchto teorií se proto nejvíce projevuje v otázce hierarchizace v pracovním prostředí, kterou zaštiťuje vztah šéf – zaměstnanci. V tomto vztahu mohou vznikat různé situace, které se pod vlivem anarchistického přemýšlení mohou stát předmětem nesouhlasu. Jedná se například o neopodstatněnou autoritu šéfa, jednosměrné příkazy, nerovné platové podmínky a postavení mezi zaměstnanci, které je „nutí“ konkurovat si mezi sebou navzájem a znemožňují kooperaci osvobozenou od vlastních zájmů:

„No, tak jako třeba ohledně práce, jako začalo mi vadit (smích), no né, to mi vadilo vždycky, ale tím, že jsem se dostal jakoby do této subkultury, tak tam jsem si začal uvědomovat, že třeba mi vadí v práci prostě jakoby ta hierarchie a to, že vlastně ten můj šéf mě de facto ovládá, nejsem jakoby schopnej rozhodovat sám za sebe, prostě to, co mi řekne, já musím udělat, i když to je třeba v rozporu s mýma jako ideálama.“ (Luboš)

⁴⁰ Queer je zastřešující termín pro sexuální menšiny, které nejsou heterosexuální, heteronormativní a binárně rozdělené na kategorie muž - žena.

Informátoři reflektují rozdíl mezi tím, „jak by chtěli, aby to bylo“ a tím, jak to v praxi opravdu funguje. Uvědomují si, že v drtivé většině případů nemají na výběr, takže jestli vůbec chtějí pracovat, musí se přizpůsobit:

„...je to takhle nastavený a nevím, jestli bych to dokázala změnit, kdybych prostě jako byla proti tomu striktně, absolutně, tak bych prostě nemohla pracovat jako ani v žádné neziskovce, že jo? Tak to bych prostě musela squatovat a jako žít že jo, někde jakoby úplně mimo, což si jako myslím, že je taky super, ale teď jakoby na to, nebo není to jako asi můj životní cíl.“
(Monika)

Pokud to vyplývá z logiky práce, šéf jim nevadí, přijímají jeho roli, co se týče řízení zaměstnanců, nebo „obstarávání provozu“. Nicméně velice oceňují, když mají možnost v práci se vyjádřit, když šéf s jejich názory počítá a zajímá se o ně:

„No samozřejmě je dobrý, když někdo jakoby má nějaký uhm, jak bych to řek ... má nějakou myšlenku, dá ji do éteru aby se ty lidi o tom bavili a né že, tam tu myšlenku pošle a představuje si, že to prostě tak bude a jinak to bejt nemůže.“ (Luboš)

Ideálem však zůstává práce v prostředí, kde pokud možno není šéf a je možné spolupracovat a spolupodílet se na základě dohody na provozu, což je silným důvodem, proč práci vzít, i když není zrovna dobře placená:

„No já jsem tam začala pracovat, protože jsem jakoby sháněla práci a kamarád jednou přišel, že budou jakoby někoho hledat, ten projekt se mi jakoby líbí, líbí se mi, že tak jak je vlastně nastavenej, že to je spíš jako kolektiv lidí, že tam není jako nějaká hierarchizace, tady je šéf, tady je tendle...“ (Adéla)

Za důležitou považují možnost otevřeně komunikovat o tom, proč se platy nebo povinnosti zaměstnanců liší, aby měl každý právo se k věci vyjádřit:

„...mě by se líbilo, kdyby právě ta rozdílnost platovejch podmínek byla na všeobecný dohodě a ne na takový tý: „mně se nelíbí tohle“ a takový ty skrytý jako: „nebavme se nikdo, kolik máme peněz“, ale bavme se o tom: „ano, já mám tady o tu částku víc než ty, protože mám na starost to a to a protože jsem tady pět let“ a takhle...“ (Kristýna)

8.5. Budování kariéry

V současnosti se víc než kdy jindy apeluje na individualitu jedince. Beck a Beck-Gersheim (2002) mluví o tzv. institucionální individualitě, kdy struktura postmoderní společnosti nutí jedince vzít osud do svých rukou a utvářet si svůj vlastní život. Zatímco nám v minulosti tradiční společnost zajistila status, náboženství i budoucí zaměstnání, postmoderní společnost nám dnes nabízí možnost stát se tím, čím chceme být. Vše záleží na naší osobní volbě a schopnosti „dopracovat se někam“. Tato svoboda rozhodování má i svojí stinnou stránku. Odpovědnost, kterou si za své jednání všichni sebou neseme, výstižně charakterizuje Beck a Beck-Gersheim (2002: 24) jako „Tvůj život – Tvůj neúspěch.“⁴¹

Musíme na sobě tedy pracovat, kumulovat své znalosti, budovat si kariéru a snažit se dosáhnout svého vrcholu. Zaměstnavatelé hledající vhodné adepty pro svá pracovní místa nabízejí spolu s prací i možnost kariérního růstu. Pro osobní nebo kariérní růst člověka se doporučuje nepracovat na jedné pozici dvacet let a „nezakrňt“, ale stoupat výš a výš, učit se, získávat zkušenosti. Výměnou za víc zkušeností je nám nabízeno vyšší postavení a vyšší plat, což jde téměř vždy ruku v ruce s větší zodpovědností. Zodpovědnost nejenom za sebe, ale i zaměstnance, kteří jsou pode mnou, za jejich výsledky, hodnocení jejich práce, jejich korigování a usměrňování, nebo také možná rozhodování o jejich platových podmínkách. Mluvíme zde o autoritě, nadřazenosti vůči ostatním v práci, což vytváří nerovné podmínky pro jednotlivé zaměstnance. V této kapitole uvidíme, jaký dopad by toto mohlo mít na postoj dotazovaných k budování kariéry a roli sebe samého jako nadřazeného vůči ostatním ve firmě.

K budování kariéry mají informátoři kladný vztah, ale chápou ji hlavně ve spojení se svým sebevzděláváním a osobním růstem, jejich ambicí není stoupat na vyšší pozice, aby mohli někoho vést, naopak, snaží se tomu pokud možno vyhnout:

„V podstatě se snažím budovat si kariéru, v tuhle chvíli jsem de facto vedoucí oddělení, takže nějakou kariéru si určitě budu, je to pro mě nějak důležitý, aktivně se účastnit nějakých odborných konferencí. Je to prostě něco, co mě baví, a co nějak patří k tomu, nad čím přemýšlím. Že logicky se v tom snažím dál nějak rozvíjet a být dobřej, že mě to přijde přirozený, nedělám to a priori kvůli nějaký společenský prestiži, ale kvůli tomu, že mně to prostě přijde logický a proto, že čím víc vím a čím víc mám zkušeností, tak tím líp se mi ta práce vlastně může dělat.“ (Kamil)

⁴¹ „Your own life – your own failure.“

K rozporuplné situaci dochází, když vyjadřují své sympatie a zároveň antipatie k „šéfování“, kdy rozlišují stav „vést a být veden“. Být vedení svými kolegy v práci jim nedělá problém, chápou, že když má někdo víc zkušeností, je pro chod firmy lepší, když ostatní na základě vzájemné spolupráce vede. Vést své kolegy ve smyslu „*průvodkyně, která předává zkušenosti*“ (Kristýna), jak to formulovala jedna z mých informátorek, je pro ně přijatelné, nicméně mají problém rozhodovat o platových podmínkách svých kolegů a jsou rádi, když to nemusí dělat:

„Já bych nechtěl stanovovat nějaké hodnoty na základě, kterých by ty lidi měli být hodnoceni. Já si nemyslím, že zrovna nějaké vlastnosti člověka by měli být ty důležité věci k jeho finančnímu hodnocení v práci.“ (Tomáš)

Jedním z důvodů, proč se nesnaží budovat si kariéru v klasickém slova smyslu - tedy nejlépe vystoupat co nejvýše, mít co možná nejvíc peněz a neomezenou kompetenci, vychází z toho, jak nahlíží na celý koncept práce, a významné postavení, které v společnosti zajímá. Vztah informátorů k práci můžeme nejlépe pochopit skrze jejich vlastní vyjádření „*Práce = nutné zlo!*“ Nahlíženo z této perspektivy, je snadnější pochopit, proč jejich cílem není kariéerní postup, leda ve smyslu vlastního sebevzdělávání a seberealizace. Neznamená to, že by nechtěli pracovat vůbec (což zcela nevylučuji), ale že pokud musí pracovat v rámci systému, jakým funguje společnost, tak je práce pro ně jenom prostředek k získání peněz. To samozřejmě neplatí v případě, že mají možnost dělat něco, s čím se naprosto ztotožňují a vidí v tom smysl, což se dosud podařilo jenom polovině z nich a i to v některých případech pouze na částečný úvazek. Ale i v této situaci si nejsou úplně jisti tím, jestli pracovat dlouhodobě a na jednom místě je to, co by opravdu chtěli, což je podmíněné tím, že jejich snem je věnovat se vlastním aktivitám plnohodnotně a ne jenom, když zůstane čas po práci:

„Tudle jako asi bude rozdíl, že já jako nevidím sebe jako pracující celej život. Já nemám pocit, že práce, asi tak jak to bejvá, že lidi že jo začnou po škole něco pracovat a představujou si, jak v tom padesát let budou dělat kariéru.“ (Kristýna)

„Asi jakoby zhruba tak, že prostě jako práci si musím najít, ale jako dokážu si představit, co je jako ... velmi pravděpodobně to bude prostě jenom práce a já jako mimo dělám věci, kerý jako dělám a chci dělat, kerý jsou pro mě důležitý, nějaký jako aktivity, a jako asi se nepodaří abych i tudle jakoby mohla dělat i v rámci toho pracovního života, takže to prostě bude práce a jako nazdar!“ (Adéla)

9. Vliv veganství na výběr zaměstnání informátorů

Jako třetí výzkumnou otázku jsem se rozhodla zkoumat vliv veganství při výběru zaměstnání informátorů. Vyčlenit veganství z celkové ideologie hardcoru a učinit jej samostatným předmětem zkoumání v rámci výzkumu bylo mým cílem již před jeho uskutečněním. Podnětem k tomuto rozhodnutí kromě mé snahy o veganské stravování (i když se takto v převážné většině stravuji, nepovažuji se za vegana, protože když „mám potřebu“ sníst něco neveganského, tak se „neomezují“) mně byla dlouholetá (přetrvávající až dodnes) zkušenost spolubydlení s veganem a také se za mou poměrně dlouhou dobu působení na jednom pracovišti vystřídal několik veganů, takže jsem denně přicházela s nimi a jejich „problémy“ do styku. Uvědomila jsem si, že zásah veganství z výše zmíněných „ideálů subkulturní ideologie hardcoru“ do životů jedinců je nejmarkantnější a to ze zcela prostých důvodů. Začíná to tím, že se člověk musí najíst. Často s kolegy „nevegany“ v práci sdílí společný prostor ke konzumaci stravy a její odkládání do společných prostorů. Co je pro jednoho rutinní záležitostí, se může jevit pro druhého jako největší peklo. Jako příklad může sloužit ohřívání jídla, kde jedinou možností je ohřát si jídlo v hrnci na sporáku, což je příklad z mé bývalé práce. Protože občas k nám přicházeli brigádníci, kteří jedli maso, moje kolegyně si přinesla vlastní hrnce, které se směly používat pouze na ohřívání vegetariánského nebo veganského jídla. Také protože maso některým veganům (nebudu uvádět i vegetariány, i když se tyto situace můžou vztahovat i na ně) páchne nebo jim pohled na maso na talíři nedělá dobře, mají problém obědovat s kolegy při jednom stole. Tolik problémů může vzniknout, když už „má jídlo“, ale co v případě, když jídlo nemá? Ne všichni si doma vaří, nebo mají možnost přinést si jídlo z domova do práce. Tady se běžně nevegani nabízejí možnost během polední přestávky své potřeby „ukojit“, pro vegana to může být opět nepřekonatelný problém. Může taková překážka upřednostnit výběr ne celkem „ideální práce“ v centru, kde je víc možností veganské jídlo sehnat, před „ideální prací“ na periferii města, kde jsou tyto možnosti menší?

Veganské stravování u dotazovaných se pohybuje v rozmezí od 1 roku až po 10 let. Pro začátek uvedu, jak veganství vnímají samotní informátoři, protože se v průběhu rozhovorů ukázalo, že klasické „nic živočišného“, což zahrnuje kromě jídla i kosmetiku a oblečení, stačit nebude:

„Pro mě to, že odmítám jíst živočišní výrobky je jako jenom jedna část, je jako ta nejjednodušší nebo nejlehčí, nejviditelnější věc na tom...“ (Kristýna)

„Tak já myslím, že veganství je nějaký jako kritickej a citlivej přístup jakoby k životu kolem sebe, což teda se nejvíc projevuje v tom jakoby stravování, ale vlastně nikdy to nezůstane u toho, že teda vegan je člověk, který nejí maso, mlíko, vejce a jiný živočišní produkty, ale právě že řeší i ... a ono vlastně na to člověk postupně furt jako přichází...“ (Adéla)

V první řadě se to netýká jenom zvířat, ale také lidí a životního prostředí všeobecně. Tedy, jak mi při rozhovoru jeden z informátorů řekl, že „*nácek nemůže být vegan*“ (Karel), čímž chtěl vysvětlit, že to, že se dotyčný vyhýbá všemu živočišnému, aby chránil zvířata, z něho nedělá vegana. Veganství je o přístupu člověka ke světu, dalo by se říci:

„Tak ono to jako, samozřejmě tím, jak jsem se, jak se pořád vyvíjím, tak se samozřejmě vyvíjel i ten pohled na ten pojem veganství jo, že jednou dobou to bylo prakticky slovo, které zahrnovalo vlastně celý politický postoj, vlastně nějaká tolerance ke všemu živému, ať už je to člověk, nebo je to zvíře, nebo příroda.“ (Tomáš)

V praxi tento ohleduplný postoj ke všemu může znamenat i to, že pro ně nepředstavuje problém sníst „vydampstované“⁴² jídlo z košů, i když není veganské, nicméně musí být minimálně vegetariánské. Přijde jim totiž logičtější a šetrnější (ekonomicky i ekologicky) sníst jídlo, které není zkažené, než si jídlo koupit a zvyšovat tím produkci:

„Zase pro mě eticky je veganství i o tom přemejšlet nad tím, odkad ty věci jsou a jak moc je konzumuju, pro mě je etičtější vybrat v kontáku za obchodem prostě nevím neveganskéj koláč, než si jít koupit tofu. Protože mi přijde furt lepší mít koláč z kontáku, kterej by shnil, než kupovat tofu a zvyšovat tím produkci.“ (Kristýna)

Mým cílem bylo zkoumat, jak se veganství bude promítat do výběru zaměstnání. Samozřejmě již před výzkumem jsem předpokládala, že některé profese budou informátoři kvůli jejich povaze zcela vylučovat ze své představy „přijatelného zaměstnání“, jako

⁴² Slovo přenesené z anglického „dumpster diving“, což můžeme volně přeložit jako „vybírání jídla z kontejnerů“. V praxi to funguje tak, že si jedinec vybere místo (nebo několik míst), kam chodí dampstrovat. Jedná se o místa za obchody, kde se do kontejnerů vyhazují neprodejné potraviny (někdy se jedná o expirované zboží, ovoce a zeleninu často vyhazují kvůli „neestetickému“ vzhledu). Existují i pravidla jak správně dampstrovat, zejména kvůli vlastní bezpečnosti, protože se jedná o ilegální činnost (odpad, který se hází do kontejnerů je považován za soukromý majetek obchodu). Pravidla mají své opodstatnění i po praktické stránce (zamezit tomu, aby v budoucnosti zaměstnanci obchodů kontejnery zamykali, nebo si najali na jejich střežení ochranku). Zohledňují i etickou stránku věci (vzájemná domluva o rozdělení jídla s ostatními, kteří chodí dampstrovat na stejné místo).

například práce v řeznictví, nebo masném průmyslu, práce z kůží nebo ve farmaceutickém průmyslu. Ukázalo se, že to byl správný předpoklad:

„...tak bych asi nikdy nedělala v masoprůmyslu, nedělala bych v obchodě, kde bych asi jakoby prodávala maso a jedna z věcí, kterou bych třeba ráda dělala, ale právě nemůžu je třeba kuchařka, (...) [nebo] v mléčném průmyslu, stejně jako prostě obecně se zvířatama bych asi nemohla, jako dělat v zoo, anebo bych tam třeba dělala a naopak ty zvířata unesla (smích)...“
(Adéla)

„Tak určitě prostě člověk, který je vegan, včetně teda mně, nechce dělat něco, kde se bude přímo podílet na nějakém zabíjení zvířat, nebo prodávání nějakých jako výrobků a produktů ze zvířat, že.“ (Anna)

Protože většina nemá pro jiné speciálně zaměřené povolání, kde by mohlo docházet k podobným konfliktům (jako například práce v Zoo, nebo ve farmacii), patřičné vzdělání, mohli se těmto řešením vyhnout. Nejčastěji zmiňovaným a nejvíce diskutabilním povoláním, které je dnes možné vykonávat i bez oboru, byla práce číšníka. Zatímco práci v „masové“ restauraci by většina informátorů (k tomuto povolání se nevyjadřovali všichni) nedělala, s prací číšníka ve vegetariánské restauraci by neměla problém:

„Jako vím, že jako asi se sýrem, nebo ve vegetariánské restauraci bych asi jako mohla pracovat, jakože myslím si, že bych jako takový problém s tím neměla, ale jako kdybych chtěla pracovat v restauraci, tak bych asi jako nejvíc chtěla do té veganské.“ (Monika)

Jenom jeden z nich se zmínil, že by si práci v „masové restauraci“ dokázal čistě hypoteticky představit, muselo by se však jednat o extrémní životní situaci:

„(...) asi bych zvládl vodnýst talíře jako se stejkem, i když jako snažil bych se tomu vyhnout, co nejvíc by to šlo, a snažil bych se hledat jako jiný práce. Ale jako když bych neměl na jídlo ... a nic bych nenašel v kontejneru (smích)...“ (Luboš)

Pomineme-li několik výše zmíněných oborů, které informátoři odmítají dělat, můžeme říct, že se veganství do rozhodování, o kterou práci se ucházet, nebo kterou vzít, jinak nepromítá. Souvisí to s tím, že co se týče samotného veganství, informátoři nesdílejí představu, že všichni lidé by měli být vegani:

„Pro mě to veganství dává smysl v kontextu té kultury a civilizace, ve který žijeme. Že to pro mě není jako, že všichni lidi na světě musej být vegani.“ (Karel)

„Nevím, tak třeba jako co se týká toho veganství, takže mě vadí, hm takový to jako říkat já jsem lepší než ty, protože ty, co já vím, jseš jenom vegetarián..., (...) Takže si myslím, že je to o přístupu lidí, o tom jakože asi každé si musí svojí cestu najít jako sám a jako nevidím problém v tom, když prostě někdo si tu cestu hledá pomalejc...“ (Marie)

Veganství spíše považují za osobní volbu, je to jejich forma vyjádření nesouhlasu s tím, jak dnešní společnost nakládá se zvířaty, jak řekl jeden z informátorů *„veganství není o zdravém jídle, je to o eticky zdravém jídle.“ (Kamil)*. Očekávají, že se budou potýkat s kontroverzními situacemi, do jaké míry jsou ochotní ustoupit, vždy záleží na daném kontextu práce:

„...já třeba osobně bych chtěla dělat v mém oboru, teda s rostlinkama, a ... nebo třeba víš co, i když jakoby nějak tak normálně, když bych chtěla dělat v laboratoři, tak vlastně tam taky jako některé vlastně složky, se kterými budu pracovat, jsou taky třeba živočišného původu, takže to je jakoby takové, víš co, nikdy se nevyhneš tomu, aby si nikdy nevyužívala nic prostě živočišného, že. (...) No tam to bylo jakoby na výzkum třeba konkrétního jednoho genu proti rakovině rostlin...“ (Anna)

10. Obecný postoj k zaměstnání

Jak jsem naznačila, když v práci nevidí smysl, považují ji za nepříjemnou, ale nutnou součást svého života. Rozdělují tedy jednotlivá povolání do jakýchsi pomyslných kategorií, které jsem podle jejich „smysluplnosti“ rozdělila na tři následující: ideální práce, kterou by chtěli dělat; práci, kterou budou dělat, protože není v rozporu s jejich ideály, ale nemá pro ně zásadní význam a považují ji pouze jako prostředek pro získání peněz; a nakonec práce, kterou by odmítli dělat, protože je v nepřekonatelném rozporu s jejich ideály a hodnotami. Podle toho, v jaké kategorii se ocitli, tak také k práci budou přistupovat a věnovat jí svůj čas a energii:

„...mám pocit, že právě jako vyjednat v současném světě nějak jako eticky nebo spokojeně nějaký jako zaměstnání je hrozně složitý, takže já třeba jako sama pro sebe jsem si řekla, že de facto jako budu dělat cokoli a že bude záležet prostě na hrozném jako kontextu toho, když mě to tam bude srát, tak budu tu práci prostě vojebávat, když prostě ne, když najdu něco, co mě bude bavit, tak se v tom zkusím jakoby nějak najít...“ (Adéla)

Tato „polovičatá“ zainteresovanost v práci, která pro ně není úplně ideální, jim přece jenom vyhovuje částečně v tom, že když mají čas, tak se věnují svým zálibám (opět často spojované s přípravou koncertů nebo jiných aktivit souvisejících se „scénou“, ale také i s jinými zálibami):

„Protože já i jako v té práci si třeba bokem dělám svoje věci, které potom odpoledne vytáhnu. (...) No a samozřejmě ta práce, tu práci pořád hodnotím, že mi dává jenom ty prostředky k tomu, abych přežil a abych se mohl věnovat věcem, které mě baví.“ (Tomáš)

Získat práci, která by byla pro ně ideální ve všech směrech, není úplně jednoduché, proto „jsou nuceni“ vykonávat práce, které nejsou zcela podle jejich představ, ale v podstatě jim nevadí. Práci samozřejmě potřebují ze zcela prostých důvodů, a tím jsou peníze, což se v mnoha případech prokázalo jako rozhodující, kterou práci vzít. Platí, že když už nemůžu dělat, co mě baví, tak budu dělat něco, co mi nevadí, ale aspoň za „dobrý peníze“. Peníze plánují kromě jiného použít na realizaci svých projektů a aktivit nejen v rámci scény, ale také zvažují, že by třeba našetřili peníze a pak odešli z práce za tím, co je baví:

„...naprosto jako souhlasím a nějakým způsobem fandím třeba možnosti pracovat v nějakých nadnárodních korporacích, kde prostě makáš dva roky, vyděláváš šedesát tisíc měsíčně a pak prostě nemusíš dalších pět let ani na práci sáhnout, že jo. (...) Protože pokud člověk dělá nějaký věci ve svém volném čase a ve svém životě, nebo životě ... a ta práce je jako nutnost, kterou prostě musíš mít, tak je taký ideál, že jo, jako pracovat co nejkratší časovou periodu, vydělat dostatek peněz, abys mohla nepracovat.“ (Kristýna)

Při mluvení o své práci, kterou v rámci ideologie hardcoru informátoři nepovažují za zrovna smysluplnou, je doprovázela nejistota v hlase, zahanbující úsměv, okounění se, nebo naopak následovalo zvýšení hlasu a nekompromisnější obhajování své volby.

Následně detailněji vysvětlím, proč k této změně v projevu dochází. Uvedu zde své některé poznatky z terénního výzkumu. Informátoři podle situace měnili své sympatie a antipatie s prací například v nadnárodní korporaci, nebo prací v oblasti marketingu. Problém s nadnárodními korporacemi jsem již zmínila výše. Co se týče marketingu, všeobecně jsou tyto práce často probírány ve smyslu něčeho „nepotřebného“, něčeho co vytvořil kapitalismus za účelem zvyšování zisku. Proto tedy jedinec vykonávající takové zaměstnání přichází do ještě většího konfliktu s ideologií hardcoru.

Zúčastněné pozorování mi umožnilo účastnit se přirozeně se vyvíjejících životních situací (Hendl, 2005: 193) a dostat se blíž zkoumanému problému. Ukázalo se, že jeden z informátorů byl kvůli své práci v marketingové firmě několikrát konfrontován a vystavován posměškům ze strany ostatních. Situace probíhala v rámci přátelského utahování, nicméně degraduje jedincovo místo v rámci scény, protože ho staví do pozice někoho, kdo nedostatečně následuje subkulturní ideologii. Tento příklad odráží důležitost subkulturního kapitálu, jehož akumulace může pozici jedince v rámci subkultury ohrozit nebo naopak vylepšit.

V „praxi“ to ještě funguje tak, že práce může fungovat jako přívlastek pojící se k jedinci. Několikrát jsem při různých situacích zachytila, že se mluví o jedinci, kterého všeobecně považují dejme tomu za „znalce a aktivistu“ v rámci subkultury, nicméně nezabudne se neopomenout, že také dělal pro marketingovou firmu. Záměrně se tím poukazuje na paradox: člověk bojující proti systému a zároveň pracující pro upevnování toho samého systému.

Otázky nebylo nutné směřovat přímo k hardcoru, jakmile rozhovor začal otázkou „o čem je podle nich hardcore“ jejich odpovědi dále navazovaly na toto téma, i když mluvili o

zaměstnání. Informátoři měli tendence se neustále vymezovat vůči hardcoru a ospravedlňovat nebo vysvětlovat své počínání (nejenom) při hledání nebo vykonávání stávajícího zaměstnání:

„Tak ... myslím si, že je to tak, aj keď skutočnosť teraz momentálne, tá moja skutočnosť to moc neodzrkadľuje, moja práca úplne nenapĺňa nejaké ideály...“ (Jakub)

„Ale s tým, že si uvědomuju, že to je v rámci nějakého systému, takže jsem připravenej zcela neanarchisticky použít nějakou svojí moc [důraz], ač to zní hrozně, ale takhle to prostě je.“ (Kamil)

„...tak si myslím, že ta hierarchie nemusí být špatná, což jako nevím, jestli je anarchistický, jako spoustu lidí by semnou asi nesouhlasilo.“ (Karel)

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat, jak se subkulturní ideologie pražské hardcorové scény projevuje ve výběru zaměstnání jedinců, kteří se pohybují v jejím jádře.

Prvotně jsem zkoumala subkulturní ideologii pražské hardcorové scény, jak ji vnímají informátoři. Hardcore vychází a čerpá náměty ze svého okolí, v závislosti na tom, kdo odkud pochází a s kým se stýká, se akcentovaná témata liší.⁴³ Druhá výzkumná otázka zkoumala vliv subkulturní ideologie hardcoru na výběr zaměstnání informátorů. Jako poslední jsem zkoumala, jak se do výběru zaměstnání promítá veganství, protože je v pražské scéně silně proklamováno. U jedinců, kteří se „po vstupu“ do subkultury stali vegany, dochází tedy ještě k citelnějšímu následování ideologie hardcoru.

Subkulturní ideologii pražské hardcorové scény nejlépe vyjadřují dva pojmy: aktivita a tolerance. Informátoři prosazují názor, že by se všichni zúčastnění měli podílet, tvořit a podporovat scénu společně. Většina z nich vyjádřila své obavy s „upadáním scény“ kvůli nezájmu ostatních o jiné věci než je hudba nebo nakupování hudebních nosičů a oblečení na koncertech.

V spojitosti s hardcorem informátoři nejčastěji zmiňovali toleranci, která v subkultuře funguje. Kromě toho, že můžeme tuto toleranci chápat jako genderově, rasově a druhově nediskriminující, zastává roli jakési etiky chování mezi jedinci. Tím, že se vzájemně tolerují a ponechávají si prostor pro vyjádření vlastního názoru, se chrání před jednostrannými názory a demagogií, která se již v různých podobách projevila i v hardcoru (například již zmiňovaný problém s vnášením náboženských ideologií do scény). Chrání se jí sami před sebou, protože si nechtějí vnucovat názory, ale vzájemně si naslouchat, učit se spolu vycházet a akceptovat jeden druhého.

Abychom mohli zodpovědět druhou výzkumnou otázku, je nutné si opět uvědomit specifičnost subkulturní ideologie hardcoru, která je v podstatě protipólem dominantní kultury. Informátoři pendlují mezi těmito dvěma světy a snaží se najít co možná nepřijatelnější kompromis mezi subkulturní ideologií a realitou. Uvědomují si, že ideály hardcoru jsou založené na zcela opačných hodnotách, než společnost, pro kterou je směřodatný zisk.⁴⁴ Jejich možnosti jsou kvůli tomu, že se ve vlastním zájmu musí ucházet o

⁴³ Témata se mohou lišit i v rámci jedné lokální scény, směr udávají jedinci, může se jednat o vůdce (Smolík, 2011), podle svých osobních zájmů.

⁴⁴ Společnost je podle Kellera (1993) kvůli manipulaci z různých stran (politici, média) založena na nesprávné důvěře, že existují pouze dvě možné varianty: růst nebo kolaps. Jestliže společnost nebude usilovat o zvyšování blahobytu, čeká ji zadlužení, hospodářská deprese, nezaměstnanost, úpadek obchodu a zvýšené sociální napětí.

pracovní místa, která nabízí společnost, okřesané na minimum. To je také důvod, proč většina, ačkoli ne zcela jednoznačně, při hledání práce odsouvá subkulturní ideologii hardcoru stranou. Neznamená to, že by se informátoři chápali jako neautentičtí vzhledem k samotné subkultuře. Rozlišují mezi prací, kterou berou jako prostředek na vydělání peněz, a tím, co dělají ve svém volném čase. Aktivitu, kterým se věnují ve svém volném čase, mají pro ně zásadní význam.

Kvůli povaze výzkumu jsme mluvili pouze o předchozích a stávajících zaměstnáních, na jaké posty se v poslední době hlásili a jaká je jejich vysněná práce. Je tedy dost možné, že jsou povolání, která by nechtěli dělat, ale nedostali jsme se k nim, protože se na takové pozice třeba nehlásili, nebo na ně nemají potřebné vzdělání. Nebo existují pozice, které by nutně nemusely přicházet do konfliktu s ideologií hardcoru, a i přesto by je z jiných důvodů nechtěli dělat.

Ačkoli informátoři převážně vyjádřili své sympatie s prací v nadnárodních korporacích a možnosti vydělávat si tím dobré peníze, i když to s sebou přináší rozporuplné situace, stále zde můžeme sledovat vliv ideologie hardcoru. Prvotně se projevuje v kontroverzních postojích v otázce hierarchizace, kde rozlišují mezi tím vést a být veden. Svoji hranici má také ubírání na svých alternativních prvcích ve vzhledu. Ambice spíše se sebevzdělávat, než budovat kariéru kvůli kompetentnosti. A v neposlední řadě i skutečnost, jak pohlížejí na samotnou práci. Práci považují za pouze za prostředek pro vydělání potřebných financí, možnost realizovat se sledávají v aktivitách, kterým se věnují ve svém volném čase.

Vliv veganství jako součásti subkulturní ideologie hardcoru se na výběr zaměstnání dotazovaných projevil zcela zásadně. Existují totiž povolání, která kvůli jejich charakteru informátoři odmítají dělat. Jedná se zejména o práce, kde by přicházeli do přímého styku se zabíjením zvířat (jatká, řeznictví), ale také o práce, kde je pro obstarání produktů nutné využívání zvířat (jako například testování léčiv ve farmacii) nebo jejich „věznění“ (práce v zoologické zahradě).

System, jakým postupují informátoři při hledání práce, můžeme rozdělit do dvou kategorií. Prvotně se snaží najít práci, která je pro ně ideální. To je kvůli několika zmíněným faktorům (malý pracovní trh, chybějící vzdělání nebo zkušenosti, nedostačující finanční ohodnocení), problematické a téměř nemožné.

Když se jim to nedaří, začnou postupně upouštět od svých požadavků a získávají většinou práce, které nejsou úplně ideální, ale nevdí jim s tím, že svou energii, prostředky a čas věnují svým aktivitám mimo práci (ve většině případů se jedná o aktivity propojené se scénou). Hlavním požadavkem na zaměstnání poté, co se jim nedaří najít práci, kterou by

skutečně chtěli dělat, je pracovat co možná nejméně, ale získat co možná nejvíc peněz. Zde opět se spíše nejedná o snahu vydělávat „miliony“, ale vydělávat přímo úměrně času strávenému v práci, přičemž důležité je být v práci co nejméně, ale přitom si vydělat tak, aby mohli pokrýt své náklady na živobytí.

Závěrem tedy můžeme konstatovat, že subkulturní ideologie hardcoru se odráží v tom, jak se o volbě zaměstnání informátoři rozhodují, ale i v tom, jak o práci obecně přemýšlejí. Zdá se tedy, že zde nemůžeme uvažovat dva odlišné světy, „svět, ve kterém žijeme“ a „svět hardcoru“, jak jsem uváděla na začátku práce, ale že hardcore nelze oddělovat od způsobu, jakým informátoři žijí.

Seznam použité literatury

- * Andes, L., 1998, Growing up Punk: Meaning and Commitment Careers in a Contemporary Youth Subculture. In Epstein, J. S. (ed.): *Youth culture. Identity in a Postmodern World*, Oxford: Blackwell, 213 – 231.
- * Beck, U., Beck-Gersheim, E., 2002, *Individualization, Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*, London: SAGE Publications.
- * Bennet, A., 2007, As young as you feel: Youth as a discursive construct. In Hodgkinson, P. and Wolfgang, D.: *Youth cultures: scenes, subcultures and tribes*, New York: Taylor & Francis Group, LLC, 23 – 36.
- * Bennet, A., Peterson, R. A., 2004, *Music Scenes, Local, Translocal and Virtual*, USA: Vanderbilt University Press.
- * Blush, S., Petros, G., 2001, *American hardcore: a tribal history*, Los Angeles: Feral House
- * Charvát, J., 2007, *Současný politický extremismus a radikalismus*, Praha: Portál.
- * Clark, D., 2003, The Death and Life of Punk, the Last Subculture. In Muggleton, D., Weinzierl, R.: *The Post – Subcultures Reader*, New York: Berg, 223 – 236.
- * Ezzedine, P., Etika ve společenskovedním výzkumu, In Úvod do společenskovedních metod (online), Dostupné z url: <http://moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614> /cit. 19.12.2011/.
- * Hebdige, D., 1979, *Subculture: The meaning of style*, New York: Routledge.
- * Hendl, J., 2005, *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*, Praha: Portál.
- * Hendl, J., 2008, *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*, Praha: Portál.
- * Heřmanský, M., Novotná, H., 2011, Hudební subkultury, In Janeček, P., (ed.): *Nové pověsti české – folklor atomového věku*, Praha: Fakulta humanitních studií UK a Národní Muzeum, 89 – 110.
- * Jenkins, R., 2008, *Social Identity*, Abingdon: Routledge.
- * Jones, D. J., 2006, *Na cestě k domorodé antropologii*. Biograf (39): 29 odst. Dostupné z url: <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=3904>/cit.19.12.2011/.
- * Keller, J., 1993, *Až na dno blahobytu*, Brno: Poslední generace.
- * Mullaney, J. L., 2007, „Unity Admirable But Not Necessarily Heeded“: Going Rates and Gender Boundaries in the Straight Edge Hardcore Music Scene. In *Gender & Society*, Vol. 21, No. 3, 384 – 408.
- * Nedbálková, K., 2006, *Spoutaná Rozkoš. Sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici*, Praha: Slon.

- * Peterson, B., 2009, *Burning fight*, Huntington Beach: Revelation records publishing.
- * Smolík, J., 2010, *Subkultury mládeže, Uvedení do problematiky*, Praha: Grada Publishing, a.s.
- * Surynek, A., Komárková, R., Kašparová, E., 2001, *Základy sociologického výzkumu*, Praha: Management Press.
- * Thornton, S., 1996, *Club Cultures, Music, Media and Subcultural Capital*, Middletown: Wesleyan University Press.
- * Vaněk, M., 2002, Kytky v popelnici. Punk a nová vlna v Československu. In Vaněk, M. a kol.: *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu.*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Votobia, 175 – 235.
- * Vlček, J., 2001, Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let. In Alan, J.: *Alternativní kultura, Příběh české společnosti 1945 – 1989*, Praha: Lidové noviny, 201 – 264.
- * Vrba, T., 2001, Nezávislé písemnictví a svobodné myšlení v letech 1970-1989. In Alan, J.: *Alternativní kultura, Příběh české společnosti 1945 – 1989*, Praha: Lidové noviny, 265 – 306.
- * Williams, P. J., 2007, *Youth-Subcultural Studies: Sociological Traditions and Core Concepts*, Sociology compass 1 (2), 572 – 593.
- * Willis, S., 1993, Subculture American Style. In *Critical Inquiry*, Vol. 19, No. 2, 365 – 383.

Prameny:

Cabaret Voltaire, 1999, č. 17
 Call 4 Justice #1, #2
 Different life #6
 Earth First!, Červenec 2000 až Červen 2001, č. 6
 Hluboká orba 24, 25, 27
 Hrdina Daniel, 1993, č. 5
 Komunikace, 1999, č. 1
 Kytary a řev, aneb co bylo za zdí, 2002
 Revenge of the Nerds, Nr. 1
 Smash §278!!
 Trhavina #1, #2
 Začarovaný kruh

Přílohy

Návod k rozhovoru

I. Hardcore

- Jak dlouho se pohybuješ v hc?
- Jak bys definoval hc?
- Co je pro tebe v hc důležité?
- Existuje něco co ti (v hc) vadí?
- Jak dlouho jsi vegan/ka, definuj, co podle tebe znamená být vegan/veganství?
- Změnilo se v tvém životě něco od doby, kdy se pohybuješ v této subkultuře?

II. Zaměstnání

- Má skutečnost, že si vegan nějaký význam pro výběr zaměstnání?
- Jaké je tvoje současné zaměstnání?
- Co jsi dělal předtím?
- Kolik zaměstnání máš současně?
- Jaký máš vztah k budování kariéry?
- Existuje nějaké zaměstnání, které bys odmítl vykonávat? Proč?
- Nějaké aktivity vykonávané popří zaměstnání (dobrovolnická práce, aktivní placená/neplacená činnost/členství v organizaci)?

III. Sociálně demografické faktory

- Věk
- Nejvyšší dosažené vzdělání
- Rodinný stav
- Rodina a děti

Soupis informátorů

JMÉNO	VĚK	VZDĚLÁNÍ	RODIN NÝ STAV	POVOLÁNÍ	MOMENTÁLNĚ STUDUJE	DOBA, KTEROU SE POHYBUJE V HC / ROKY	DOBA, KTEROU SE STRAVUJE VEGANSKY / ROKY
Jakub	30	Ing. Inžinierstvo riadenia priemyslu, Manažerstvo rizika	Svobodný	Datový analytik v marketingové firmě	Ne	14	10
Tomáš	28	Střední průmyslová škola s maturitou	Svobodný	Technik/projektant vytápěcích a chladících zařízení	Ne	9	6
Karel	27	Mgr. Sociologie	Svobodný	Koordinátor v neziskové organizaci, učitel na vysoké škole v rámci doktorandského studia	Ano	10	3
Kamil	31	Dis. Sociální práce	Ženatý /dvě děti	Sociální pracovník/Psychoterapeut na krizovém oddělení	Ne	14	10
Luboš	25	Střední odborná škola strojírenských a elektrotechnických zařízení s maturitou	Svobodný	Instruktor sebeobrany, příležitostně filmový kaskadér	Ne	7	5
Anna	25	Mgr. Botanika	Svobodná	Ekovýchova pro základní a střední školy, biozelinářka (pěstování a prodej)	Ne	7	6
Kristýna	24	Bc. Sociální patologie a prevence	Svobodná	Sociální pracovníce v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež	Ne	6	3
Adéla	26	Bc. Žurnalistika	Svobodná	Editorka v nevládní organizaci	Ano	9	1
Monika	24	Bc. Daňové poradenství	Svobodná	Lektorka primární prevence v nízkoprahovém zařízení, částečně lektorka pro děti ze znevýhodněných rodin	Ano	6	5,5
Marie	26	Střední odborná s maturitou, Obalová technika	Svobodná	Recepční v sportovním centru	Ne	12	3